

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR
NEMZETKÖZI JOGI TANSZÉK

D I P L O M A M U N K A

**NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM**
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR
NEMZETKÖZI JOGI TANSZÉK

Salamin Kata
2021

Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar
Nemzetközi Jogi Tanszék
Nemzetközi tanulmányok szak
Regionális és civilizációs tanulmányok szakirány

A kulturális népiertás megjelenése a fegyveres konfliktusokban
Az ENSZ örökségvédelmi szerepe

Konzulens:

Dr. Hárs András, tanársegéd

Szakfelelős:

Dr. Koller Boglárka, egyetemi tanár

Készítette:

Salamin Kata

**Budapest
2021**

Tartalomjegyzék

1	BEVEZETÉS	1
2	NÉPIRTÁS	2
2.1	<i>Elméleti háttér.....</i>	2
2.2	<i>Történelmi háttér .....</i>	4
2.3	<i>Kategorizálás.....</i>	5
2.3.1	<i>Népiirtás .....</i>	6
2.3.2	<i>Etnikai tisztogatás .....</i>	6
2.3.3	<i>Csoportos emberölés .....</i>	7
2.3.4	<i>Apartheid.....</i>	7
2.3.5	<i>Háborús bűncselekmény.....</i>	7
2.3.6	<i>Emberiesség elleni bűncselekmény.....</i>	8
2.4	<i>Nemzetközi szabályozás története.....</i>	8
2.5	<i>Népiirtásról szóló egyezmény .....</i>	10
3	KULTURÁLIS NÉPIRTÁS	11
3.1	<i>Elméleti háttér.....</i>	12
3.2	<i>Történelmi háttér .....</i>	12
3.3	<i>Kategorizálás.....</i>	14
3.3.1	<i>Fizikai népiirtás.....</i>	15
3.3.2	<i>Biológiai népiirtás .....</i>	16
3.3.3	<i>Kulturális népiirtás.....</i>	16
3.3.4	<i>Politikai népiirtás .....</i>	16
3.3.5	<i>Gazdasági népiirtás.....</i>	16

**NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM**
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK KAR
NEMZETKÖZI JOGI TANSZÉK

3.3.6	<i>Szociális népirtás</i>	17
3.3.7	<i>Vallási népirtás</i>	17
3.3.8	<i>Morális népirtás</i>	17
3.4	<i>Nemzetközi szabályozás története és kudarca</i>	17
3.4.1	<i>Nürnbergi per</i>	18
3.4.2	<i>Lengyel per</i>	18
3.4.3	<i>Eichmann-per</i>	19
3.4.4	<i>Népirtásról szóló egyezmény</i>	19
3.4.5	<i>UNDRIP</i>	20
3.5	<i>A kulturális népirtás jogi háttere napjainkban és a szabályozás jövője</i>	21
4	AZ ENSZ ÖRÖKSÉGVÉDELMI ESZKÖZEI	23
4.1	<i>1954. évi Hágai Egyezmény és az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv</i>	23
4.2	<i>1999. évi Második Kiegészítő Jegyzőkönyv</i>	26
4.3	<i>Világörökségi Egyezmény</i>	28
5	KULTURÁLIS NÉPIRTÁS ESETJOGA	29
5.1	<i>Dubrovnik</i>	29
5.2	<i>Afganisztán</i>	31
5.3	<i>Irak és Szíria</i>	34
5.4	<i>Mali</i>	39
5.5	<i>Esetjogi konklúzió</i>	41
6	ÖSSZEGZÉS	43
	TÁBLÁZATOK ÉS KÉPEK JEGYZÉKE	45
	IRODALOMJEGYZÉK	46

1 BEVEZETÉS

A népirtás büntetének megelőzéséről és büntetéséről szóló nemzetközi egyezmény (továbbiakban Népirtásról szóló egyezmény) 1948-as elfogadása óta kétség sem fér hozzá, hogy a nemzetközi közösség szemében a népirtás minden túlzás nélkül a bűnök bűnének tekinthető. Ugyanakkor kevés szó esik arról, hogy ezen bűncselekmény erősen korlátozódik annak fizikai és biológiai aspektusaira. A kulturális népirtást soha nem kodifikálták, de ez nem azt jelenti, hogy nem egy létező probléma. Mind a mai napig számos szakirodalom foglalkozik ezzel az igencsak tág témakörrel, mely lényegében magában foglal minden olyan cselekedetet, melynek célja egy adott népcsoport kultúrájának elpusztítása. A fizikai népirtás súlyos következményei közismertek és a kulturális népirtás olyan elemei, mint az egyes népcsoportok erőszakos asszimilációjának vagy a nyelvhasználati jog megvonásának hatásai is széles körben ismertek. Ellenben a kulturális és vallási műemlékek elpusztítása, lerombolása, rongálása épp olyan súlyos következményekkel jár egy nép identitására nézve, mint az előbb felsoroltak, mégis méltánytalanul keveset foglalkoznak vele.

A probléma egyáltalán nem újkeletű. A kulturális műemlékek elpusztítása már időszámításunk előtt is bevett gyakorlat volt, hogy ezáltal juttassa érvényre hatalmát az agresszor és szinte valamennyi alkalommal alkalmazták ezt a gyarmatosítók is. Egyedül az az újszerű, hogy megjelent az igény arra, hogy az ilyen cselekményeket minél szigorúbban szabályozzák és büntessék. Ennek ellenére a probléma továbbra is aktuális. Napjainkban egyre növekszik a világ antikvitásai ellen elkövetett pusztítás, leginkább nem állami szereplők által. Elég, ha az Iszlám Állam iraki és szíriai cselekményeire gondolunk, vagy a Maliban végbement rombolásra, csak hogy néhány friss példát említsek. A legnagyobb gond az, hogy a nemzetközi közösség napirendjén a kulturális népirtás csak sokdrangú problémaként szerepel és nem elégséges a rá adott reakció. Nincsenek kialakítva a jogi, politikai és intézményes keretei, ezek nélkül pedig nem lehet hatékonyan fellépni ellene. Abban az esetben, ha a nemzetközi közösség nem helyezi mielőbb előtérbe a problémát, a pusztítás megállíthatatlan és helyrehozhatatlan lesz.¹

A diplomamunka a Raphael Lemkin által létrehozott 8 típusú népirtás elméletét veszi alapul. Az egyes jogesetek során a nemzetközi büntetőjogi felelősséget vizsgálom, az állami felelősség kérdését nem célozom felvázolni, hiszen a téma kiterjedtsége miatt egy külön dolgozatot érdemelne. Módszertanilag elsődleges és másodlagos forrásokra alapoztam a

---

¹ C. Luck, Edward: *Cultural Genocide and the Protection of Cultural Heritage*. J. Paul Getty Trust, USA, 2008. 5-6.o.

diplomamunkát. Elsődleges forrásként a nemzetközi szerződéseket, azok jegyzőkönyveit és a vonatkozó hatályos jogszabályokat használtam fel. Másodlagos forrásként a bírói esetjogot és azok értelmezési segédleteit, valamint jogtudósok álláspontjait vizsgáltam meg.

A diplomamunka elsődleges célja, hogy bemutassa és elhatárolja a kulturális népirtást a fizikai és biológiai értelemben vett népirtástól és nyomon kövesse a kodifikációs törekvéseket. További fókuszában az Egyesült Nemzetek Szervezete (továbbiakban ENSZ) örökségvédelmi munkája áll, amely napjainkban a leghatékonyabb módszer a kulturális népirtás szabályozására. Ezen felül jogeseteken keresztül kívánom bemutatni a kulturális népirtást a gyakorlatban, valamint górcső alá veszem a jövőbeli szabályozás lehetőségeit. A diplomamunka során többek között olyan kérdésekre keresem a választ, hogy miben tér el a kulturális népirtás a napjainkban kodifikált népirtásfogalomtól, miért nincs szabályozva a kulturális népirtás, milyen cselekményekben nyilvánul meg és a nemzetközi jog miként tudja szabályozni.

2 NÉPIRTÁS

Ahhoz, hogy tisztán lássuk a kulturális népirtás tényállását mindenekelőtt a fizikai és biológiai népirtással kell megismerkednünk (továbbiakban klasszikus értelemben vett népirtás). Ezen fogalom tisztázása megfelelő alapot nyújt ahhoz, hogy a későbbiekben egyértelműen el tudjuk határolni a kulturális népirtástól és átlássuk, miért lenne szükséges utóbbit is kodifikálni. A következőkben megvizsgálom a fogalom elméleti hátterét, kialakulását és nemzetközi szinten történő szabályozását, valamint elhatárolom a hasonló tartalmú bűncselekményektől.

2.1 Elméleti háttér

A klasszikus értelemben vett népirtás, azaz a fizikai és biológiai népirtás, jól elhatárolható más bűncselekményektől. A népirtás célját röviden egy nemzet vagy etnikai csoport megsemmisítéseként lehet összefoglalni. A szó a görög „genos” – azaz faj vagy törzs – és a latin „cide” – azaz gyilkosság – kifejezésekből ered.²

Napjainkban a népirtás büntetést részletesen szabályozzák és kodifikáltak minden olyan tényállást, amely bűncselekménynek minősül. A népirtás büntetének megelőzéséről és büntetéséről szóló nemzetközi egyezmény a népirtást akként definiálja, mint azon cselekmények, melyek valamely nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport teljes vagy részleges megsemmisítésének szándékával követnek el. Ezen cselekmények közé sorolandók a csoport tagjainak megölése; a csoport tagjainak súlyos testi vagy lelki sérelem okozása; a csoportra

---

² Lemkin, Raphael: *Axis Rule in Occupied Europe*. Carnegie Endowment for International Peace, USA, 1944. 79.o.

megfontolva olyan életfeltételek ráerőszakolása, melyek célja a csoport teljes vagy részleges fizikai elpusztulásának előidézése; olyan intézkedések tétele, melynek célja a csoporton belül a születések meggátolása vagy a csoport gyermekeinek más csoporthoz való erőszakos átvitele.³ Mindemellett kiemelendő a nemzetközi szokásjog és a nemzeti jog szerepe is, hiszen napjainkban 152 ország ratifikálta a Népiirtásról szóló egyezményt, amely közel sem fedi le a világ egészét.⁴ A nemzetközi szokásjog továbbra is kötelezettségeket ró az államokra, még ha azok nem is csatlakoztak az egyezményhez.⁵ Ezen felül, a nemzeti jog teret adhat olyan szabályozásoknak, amelyek lefedik a kérdéskört anélkül, hogy az adott állam csatlakozna az érintett nemzetközi szerződéshez.⁶

Leszögezendő, hogy a népiirtás nem feltétlenül jelenti az adott nemzet vagy etnikai csoport azonnali pusztulását. Legtöbbször először az élethez szükséges alapvető szükségletek célzott támadásával kezdődik, melynek végső célja a csoport megsemmisítése. Ezen támadások irányulhatnak a személyes biztonságra, szabadságra, egészségre vagy méltóságra. Bár az ilyen típusú cselekedeteket egyének ellen követik el, a cél a csoport, mint entitás megsemmisítése. A következő példa megfelelően magyarázza, miként azonosíthatók ezek a cselekmények. Ha egy megszállt területen az ott élők tulajdonát elkobozzák a megszállók, az a személyi tulajdonjog megsértéseként értelmezendő. Abban az esetben, ha az elkobzás az egyes személyekkel szemben azért lett elrendelve, mert egy bizonyos népcsoporthoz tartoznak, annak célja már a nemzeti identitástudat meggyengítése.⁷

Raphael Lemkin, aki népiirtás jogtudósa és a kulturális népiirtás elméletének atyja 2 fázisra bontja a népiirtás büntetét. Az első fázisban az elnyomó elpusztítja az elnyomott nemzeti sajátosságait. A második fázisban pedig rájuk kényszeríti saját karakterjegyeit. A szakirodalomban sokszor utóbbit nevezik „germanizációnak” vagy „magyarosításnak” nemzet specifikus esetekben, ám ezek a megfogalmazások nem helytállóak, amennyiben a népiirtás kapcsán alkalmazzák őket.⁸ Ezen két fázis, természetesen csak akkor alkalmazható, ha nem fizikai vagy biológia népiirtás történik, hiszen ezek az első fázisban kimerülnek. Látható tehát,

---

³ 1955. évi 16. törvényerejű rendelet a népiirtás bünteténél megelőzése és megbüntetése tárgyában 1948. december 9. napján kelt nemzetközi egyezmény kihirdetéséről (hatályos: 1955. május 11. →) II. cikk

⁴ *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. United Nations Treaty Collection, Forrás: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-1&chapter=4&clang=en (Letöltve: 2021.01.13.)

⁵ Hill, Caitlin V.: „Killing a Culture: The Intentional Destruction of Cultural Heritage in Iraq and Syria under International Law.” *Georgia Journal of International and Comparative Law*. Vol. 45. No. 191. (2016) 215-219.o.

⁶ Nersessian, David: The Current Status of Cultural Genocide Under International Law. In: *Bachman, Jeffrey (szerk.): CULTURAL GENOCIDE: RAPHAEL LEMKIN'S FORGOTTEN CRIME*, Routledge Publishing 2019. 3-4.o.

⁷ Lemkin, Raphael: *i.m.* 79.o.

⁸ Lemkin, Raphael: *i.m.* 79-80.o.

hogy már a fizikai és biológiai értelemben vett népirtás fogalma is rendkívül komplex, így átfogó és részletes szabályozást követel meg annak érdekében, hogy valamennyi aspektusát le lehessen fedni.

2.2 Történelmi háttér

Ha a népirtás történeti hátterét kívánjuk vizsgálni, ismét Raphael Lemkin munkásságához kell visszatérnünk. A népirtás büntetét a Rousseau-Portalis doktrína antitézisként vázolja fel, mely a hágai szabályozások előfutárának is tekinthető. A doktrína értelmében a háborúkat államok és hadseregek vívják és nem a civil lakossága a célpontjuk. Ezzel szemben a náci Németország – amely büntetteire Lemkin a bűncselekmény kialakulását alapozza – a lakosság ellen intézett támadást, mivel a német nemzetszocializmus szerint a népesség az állam meghatározó alkotóeleme. A nemzet ellen elkövetett népirtás hosszútávon sokkal súlyosabb károkat tud okozni, mint a háború okozta veszteségek. A lakosság ilyen szintű demoralizálása következtében a német nép akkor is felsőbbrendű tud maradni, ha elveszti a háborút. Ennek tekintetében a népirtás tehát a megszállás új eszközét jelentette a náci Németországnak, melynek a célja a béketeremtés egy vesztes háború ellenében is.⁹

Bár Hitler a népirtást elsősorban fizikai értelemben kívánta megvalósítani, ugyanakkor a náci rezsim annak számos különböző aspektusát alkalmazta. Mindennek alapját Hitler által a Mein Kampfban megfogalmazott gondolatok adták. A népirtás módszere és intenzitása attól függött, hogy Hitler mennyire tartotta érdemesnek a germanizációra. Míg egyes csoportokat – mint a hollandok, norvégok vagy flamandok –, akik vér szerint kötődtek a németekhez elég volt germanizálni, addig más csoportokat – többek között a zsidók, lengyelek, szerbek, szlovének – ennek a kapocsnak a hiányában teljes mértékben megsemmisíteni kellett.¹⁰ Lényegében tehát az előbbi csoportok tekintetében többnyire kulturális népirtást hajtottak végre, míg utóbbi esetében legtöbbször a fizikai népirtást alkalmazták.

Bár a népirtás maga a történelem során nem volt új cselekmény, ám annak a második világháború során történt alkalmazása annál inkább. A nácik által végrehajtott szisztematikus módszerek szükségessé tették a nemzetközi jog felülvizsgálatát. Különösen annak fényében, hogy a nemzetközi szabályozás nem tesz említést az ilyen barbár cselekedetek békeidőben történő alkalmazásáról.¹¹

---

⁹ Lemkin, Raphael: *i.m.* 80-81.o.

¹⁰ Hitler, Adolf: *Mein Kampf*. Reynal&Hitchcock, New York, 1939. 590.o.

¹¹ Lemkin, Raphael: *i.m.* 90.o.

2.3 Kategorizálás

Ahhoz, hogy világosabbá váljon, miért is kéne a kulturális népirtásnak egy külön kategóriaként szerepelnie a kodifikált nemzetközi jogban, érdemes megvizsgálni mindazokat a bűncselekményeket, mely tartalmukban közel állnak hozzá, ám valamiért mégis csak elkülöníthetők tőle. A kulturális népirtás és a népirtás mellett olyan fogalmakat vizsgállok, mint az etnikai tisztogatás, a csoportos emberölés, az apartheid, a háborús bűntettek és az emberiség elleni bűncselekmény.

	Nemzetközi jogilag kodifikált	Szabályozás forrása	Alkalmazott személyi kör	Elkövetési magatartás konkrétan meghatározott
Kulturális népirtás	Nem	-	Népcsoport	Nem
Népirtás	Igen	<ul style="list-style-type: none"> Népirtásról szóló egyezmény Római Statútum 6. cikk Nemzeti jog 	Nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport	Igen
Etnikai tisztogatás	Nem	-	Etnikai csoport	Igen
Csoportos emberölés	Nem	Nemzeti jog: elkövetési magatartásként	Polgári lakosság	Nem
Apartheid	Igen	<ul style="list-style-type: none"> Római Statútum 7. cikk (h) Az apartheid bűncselekmények leküzdéséről és megbüntetéséről szóló egyezmény¹² 	Polgári lakosság	Igen
Háborús bűncselekmény	Igen	Római Statútum 8. cikk	Polgári lakosság és kombattánsok	Igen
Emberiség elleni bűncselekmény	Igen	Római Statútum 7.cikk	Polgári lakosság	Igen

1. táblázat: Népirtáshoz hasonló bűncselekmények összehasonlítása (Saját szerk.)

Mint ahogy arra egy fejezettel később bővebben is ki fogok térni, a kulturális népirtásnak nincs egységes definíciója, amely leginkább azzal magyarázható, hogy nincs kodifikálva. Az általános megközelítés magába foglalja a kulturális örökség szándékos elpusztítását.¹³ Ezen felül azon folyamatot, amely egy nép kultúrájának elpusztulásával jár, legyen annak eszköze az

¹² 1976. évi törvényerejű rendelet az apartheid bűncselekmények leküzdéséről és megbüntetéséről szóló, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésén, 1973. november 30-án elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről. (hatályos: 1976. szeptember 28. -)

¹³ Bevan, Robert: *The Destruction of Memory: Architecture at War*. Reaktion Books, London, 2008. 7.o.

erőszakos asszimiláció vagy az ellen intézett célzott támadás.¹⁴ Fontos kiemelni, hogy a kulturális népiirtás a népiirtás egy módszerének tekinthető.¹⁵

2.3.1 Népiirtás

A népiirtás büntettének fogalmát – mint azt már korábban rögzítettem – nemzetközi egyezmény definiálja. Mindazon cselekmények értendők alatta, melyek valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport teljes vagy részleges megsemmisítésének szándékával követnek el. A népiirtást fizikai és biológiai formájában kell értelmezni, így bűncselekménynek számítanak mindazok a cselekedetek, melyek a csoport tagjainak halálát; testi vagy lelki sérülését okozza; továbbá olyan életfeltételek teremtése, mely teljes vagy részleges fizikai elpusztuláshoz vezetnek; avagy a születéseket meggátolja vagy a gyermekeket erőszakos módon más csoporthoz átvitelét valósítja meg.¹⁶ A népiirtás legismertebb példái közé tartozik a holokauszt, melynek során közel hatmillió zsidó vesztette életét a náci rezsim következtében.¹⁷ Továbbá a ruandai népiirtás, melynek 13 hete 800.000 emberéletet követelt – köztük a tuszi lakosság háromnegyedét – egy etnikai törésvonal következtében.¹⁸

2.3.2 Etnikai tisztogatás

Az etnikai tisztogatás számos hasonlóságot mutat a kulturális népiirtással, mégpedig abban a tekintetben, hogy nincs meghatározott definíciója és nem képez önálló bűncselekményt a nemzetközi jogban. A fogalom az 1990-es években jelenik meg a délszláv háború során elkövetett bűncselekmények kapcsán. Az ENSZ szakértőkből álló tanácsa úgy fogalmazott, hogy az etnikai tisztogatás nem más, mint tervszerű politika, melyet egy etnikai vagy vallási csoport azzal a szándékkal hoz létre, hogy erőszakos módon kiszorítson területéről egy másik etnikai vagy vallási csoportot. Ennek eszközei igen tágak, többek között történhet emberöléssel, kínzással, letartóztatással, szexuális zaklatással vagy deportálással.¹⁹

---

¹⁴ Negri, Stefania: „Cultural Genocide in International Law: Is the Time Ripe for a Change?” *Transnational Dispute Settlement*, No. 5. (2013) 2.o.

¹⁵ Novic, Elisa: *The Concept of Cultural Genocide*. Oxford University Press, UK, 2016. 4.o.

¹⁶ 1955. évi 16. törvényerejű rendelet a népiirtás büntettének megelőzése és megbüntetése tárgyában 1948. december 9. napján kelt nemzetközi egyezmény kihirdetéséről (hatályos: 1955. május 11. –) II. cikk

¹⁷ *A holokauszt alapjai*. Holokauszt Enciklopédia. Forrás:

<https://encyclopedia.ushmm.org/content/hu/article/introduction-to-the-holocaust> (Letöltve: 2021.02.28.)

¹⁸ Biedermann Zsuzsánna: „A ruandai népiirtás és a nemzetközi közösség passzivitása.” *Afrika Tanulmányok*, Vol. 7. No. 11. (2013) 61.o.

¹⁹ *Ethnic Cleansing*. United Nations Office on Genocide Prevention and the Responsibility to Protect. Forrás: <https://www.un.org/en/genocideprevention/ethnic-cleansinf.shtml> (Letöltve: 2020.12.19.)

2.3.3 Csoportos emberölés

A csoportos emberölés abban különbözik a többi fogalomtól, hogy nemzeti és nem nemzetközi szinten jelenik meg. Magyarországon a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény rendelkezik az emberölés tényállásáról, mely magában foglalja a több ember sérelmére elkövetett emberölést. A tényállás nyitott, tehát nem határozza meg az elkövetés módját, a hangsúly az eredményen van.²⁰

2.3.4 Apartheid

Az apartheid az emberiség elleni bűncselekmény egyik alkategóriája, melyről a Római Statútum rendelkezik. A fogalom alatt olyan bűncselekményt értünk, amelyet a „polgári lakosság elleni átfogó vagy módszeres támadás részeként, a támadásról tudva követnek el.”²¹ Az apartheid büntette azon cselekményeket jelenti, „amelyeket a módszeres elnyomás és egy faji csoport bármely más faji csoport vagy csoportok fölötti uralmának intézményesített rendszerében követnek el, a rendszer fenntartásának szándékával.”²² Ezen felül az apartheidről külön nemzetközi egyezmény is rendelkezik, Az apartheid bűncselekmények leküzdéséről és megbüntetéséről szóló egyezmény, melyet az ENSZ 1973. november 30-án fogadott el.²³

2.3.5 Háborús bűncselekmény

A háborús bűncselekményről a Római Statútum rendelkezik. Olyan cselekmények tartoznak ide, melyek az 1949. augusztus 12-ei Genfi Egyezményeket súlyosan sérti és annak rendelkezései által védett személyek vagy tulajdon ellen követik el. Ezen személyek lehetnek civilek és kombattánsok is. A cselekmények köre tág, olyan eseteket vesz sorra, mely fegyveres konfliktus során következhetnek be és az emberi életet, egészséget és méltóságot veszélyeztetik.²⁴

---

²⁰ 2012.évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (hatályos: 2012. július 13.-) 160§

²¹ Római Statútum, Magyarország Kormánya: T/4490. számú törvényjavaslat az Egyesült Nemzetek Diplomáciai Konferenciája által, a Nemzetközi Büntetőbíróság Rómában, 1998. július 17-én elfogadott Statútumának kihirdetéséről 7. cikk (1) bekezdés

²² Római Statútum 7. cikk (2h) bekezdés

²³ 1976. évi törvényerejű rendelet az apartheid bűncselekmények leküzdéséről és megbüntetéséről szóló, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésén, 1973. november 30-án elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről. (hatályos: 1976. szeptember 28. -)

²⁴ Római Statútum 8. cikk (2) bekezdés

2.3.6 Emberiesség elleni bűncselekmény

Az emberiesség elleni bűncselekmény fogalmáról szintén a Római Statútum rendelkezik. Ide tartozik minden olyan cselekedet, „amelyet a polgári lakosság elleni átfogó vagy módszeres támadás részeként, a támadásról tudva követnek el”. Az elkövetett cselekmények köre meglehetősen tág, összefoglalóan szándékosan nagy szenvedést; a testi épség; a testi vagy a lelki egészség elleni súlyos sérelmet okozó embertelen cselekményekként határozhatjuk meg őket.²⁵

2.4 Nemzetközi szabályozás története

A második világháború során elkövetett kegyetlenségek nyilvánvalóvá tették, hogy mielőbb meg kell teremteni a nemzetközi szabályozás azon kereteit, mellyel elkerülhetővé válik, hogy a jövőben újra bekövetkezessen ilyen mértékű brutalitás. Mivel a nürnbergi perek során még nem létezett a népirtás, mint bűncselekmény, az elkövetőket emberiesség elleni bűncselekményért ítélték el.²⁶ A nemzetközi szabályozás célja tehát az is volt, hogy megfelelő mértékben tudják felelősségre vonni a jövőbeli elkövetőket. A nemzetközi közösség nem tétlenkedett sokáig, mielőbb napirendjére vette a népirtást szabályozó egyezmény megtervezését, és alig egy évvel a békefolyamatok után el is készült.

A folyamat egy úgynevezett nulladik fázissal kezdődött, mely a szakmai háttér biztosítását jelentette. Az ENSZ Főtitkára három jogtudóst bízott meg azzal a feladattal, hogy segítsen elkészíteni a tervezetet. A francia professzor Henri Donnedieu de Vabres-t, a román professzor Vespasian V. Pella-t, és a lengyel Raphael Lemkint. Ezt követően a népirtásról szóló egyezmény létrejötte három fázisra osztható. Az első fázisban az ENSZ Titkárság által elkészített tervezetet a tagállamok egymás között megvitatták. A második fázisban az eseti bizottság kidolgozta a második tervezetet. Végül a harmadik fázisban az ENSZ Közgyűlés jogi bizottsága megtárgyalta a javaslatot, véglegesítette, majd megszületett a népirtás büntetvényének megelőzéséről és büntetéséről szóló nemzetközi egyezmény.²⁷

Az első fázis pontosan 1947. június 26-ra tehető, mikor is a népirtásról szóló egyezmény első tervezete az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa – továbbiakban ECOSOC – elé került. A javaslat a népirtás büntetvényét a lehető legtágabban értelmezte és leginkább Lemkin ráhatásaként nyolc kategóriát tartalmazott: fizikai, biológiai, kulturális, politikai, gazdasági, szociális, vallási és morális. Ezt végül három kategóriára szűkítették, a fizikaira, a biológaira

---

²⁵ Római Statútum 7. cikk (1) bekezdés

²⁶ Novic, Elisa: *i.m.* 23.o.

²⁷ Novic, Elisa: *i.m.* 24.o.

és a kulturálisra.²⁸ A tervezet a népirtást akként definiálta, mint egy meghatározott faji, nemzeti, nyelvi, vallási vagy politikai csoport ellen elkövetett bűncselekmény, amelynek célja, hogy a csoport egészét vagy részben megsemmisítse vagy megakadályozza annak fennmaradását vagy fejlődését. Fizikai népirtásnak minősült a csoport tagjainak meggyilkolása, egészségkárosodás okozása vagy fizikai integritásának megsértése. Biológiai népirtás alatt a születések megakadályozását nevesítették. Kulturális népirtásként definiálták a csoport gyermekeinek más csoporthoz való erőszakos átvitelét; a nyelvhasználati jogok elvételét; a történelmi, vallási és kulturális műemlékek szisztematikus lerombolását.²⁹ A tagállamok közötti vitát követően a kulturális népirtás bűncselekményei között végül csak a csoport gyermekeinek más csoporthoz való erőszakos átvitelét hagyták meg, mivel olyan államok, mint az USA, Franciaország és Egyiptom erősen elleneztek, hogy a fizikai népirtáson kívül bármilyen más kategóriát létrehozzanak. Úgy vélték, az lehetőséget teremtene arra, hogy egyes államok a belügyeikbe avatkozzanak.³⁰

A második fázisban létrejött egy hét tagú eseti bizottság – Kína, Franciaország, Libanon, Lengyelország, USA, Szovjetunió és Venezuela részvételével – annak érdekében, hogy új tervezetet készítsen az első fázisban levont konklúzió alapján. A kulturális népirtást érintő vita olyannyira átpolitizált és polarizált volt, hogy a bizottság jobbnak látta, ha azt egy külön cikkbe foglalja, így elkerülhetővé vált az, hogy az egyes tagállamok ne ratifikálják az egyezményt és elegendő legyen fenntartásokat tenni.³¹ A második tervezet tehát az egyezmény harmadik cikkében nevesítette volna a kulturális népirtást, mely olyan bűncselekményeket foglalt volna magában, mint a nyelvhasználati jogok elvételét vagy a könyvtárak, múzeumok, iskolát, vallási vagy történelmi műemlékek elpusztítását, az azokhoz való hozzáférés megakadályozását.³² Az új tervezet tehát jelentősen lecsökkentette azoknak a cselekedeteknek a számát, melyek kulturális népirtásnak minősültek volna.

A harmadik fázisban történő vita során egyértelművé vált, hogy a kulturális népirtást érintő cikk halálra van ítélve. Az ügy túlzottan politikai jellegűvé vált. Ezt felismerve, a görög delegált azt javasolta, hogy vegyék vissza a tervezetbe a csoport gyermekeinek más csoporthoz való erőszakos átvitelének bűncselekményét – mely a második tervezetben már egyáltalán nem szerepelt – és kapcsolják azt a fizikai és biológiai népirtást tárgyaló cikkhez. Míg az előbb

---

²⁸ *ibid.*

²⁹ ECOSOC: *Draft Convention on the Crime of Genocide*. E/447, 1947. június 26. Article I-II.

³⁰ Novic, Elisa: *i.m.* 25.o.

³¹ Novic, Elisa: *i.m.* 25-26.o.

³² Ad Hoc Committee on Genocide: *Report of the Committee and Draft Convention Drawn Up by the Committee*. E/794, 1949. május 24. Article III.

említett cikket elfogadása probléma nélkül zajlott, addig a kulturális népirtást illetően heves vita támadt, melynek során a Biztonsági Tanács állandó tagjai is – Franciaország és a Szovjetunió – konfrontálódtak. Ennek következtében a legegyszerűbb megoldásnak azt tekintették, ha az ezt tárgyaló cikket teljes mértékben törlik a tervezetből. Így született meg 1948. december 9-én A népirtás büntetének megelőzéséről és büntetéséről szóló nemzetközi egyezmény.³³

Fázis	Előkészítő szerv	Egyezmény állapota
0.	3 jogtudós	8 népirtási kategória
1.	ENSZ Titkárság	3 népirtási kategória: fizikai, biológiai, kulturális
2.	ENSZ eseti bizottság	A kulturális népirtás külön cikkbe kerül
3.	ENSZ Közgyűlés jogi bizottsága	A kulturális népirtás kategóriáját elvetik, a csoport gyermekeinek más csoporthoz való erőszakos átviteleként marad meg

2. táblázat: A népirtásról szóló egyezmény alakulása (Saját szerk.)

2.5 Népirtásról szóló egyezmény

Az 1948. december 9-én létrejött népirtásról szóló egyezményt 1951. január 15-én lépett hatályba és jelenleg 152 ország részese. Az egyezmény továbbra is nagy jelentőségű, melyet mi sem mutat jobban, hogy az utóbbi években is csatlakoztak hozzá országok. 2018-ban Türkmenisztán, 2019-ben a Dominikai Közösség ratifikálta.³⁴

Az egyezmény a népirtást fizikai és biológiai értelemben definiálja, az ennek minősülő cselekedeteket az II. cikkben rögzíti. Mint azt korábban említettem, ezen cselekedetek azok, melyeket nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport teljes vagy részleges megsemmisítésének szándékával követnek el. Tételesen felsorolva a csoport tagjainak megölését; a csoport tagjainak súlyos testi vagy lelki sérelem okozását; a csoportra megfontolva olyan életfeltételek ráerőszakolását, melyek célja a csoport teljes vagy részleges fizikai elpusztulásának előidézése;

³³ Novic, Elisa: *i.m.* 27.o.

³⁴ *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. United Nations Treaty Collection, Forrás: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-1&chapter=4&clang=en (Letöltve: 2021.01.13.)

olyan intézkedések tételét, melynek célja a csoporton belül a születések meggátolása vagy a csoport gyermekeinek más csoporthoz való erőszakos átvitelét állapítja meg az egyezmény.³⁵

A III. cikkben meghatározásra kerülnek a büntetendő tényállások, ideértve a népirtást; a népirtás elkövetésére irányuló szövetkezést; a közvetlen és nyilvános felbujtást népirtás elkövetésére; a népirtás elkövetésének kísérletét és a népirtásban való bűnrészességet.³⁶ Ezen felül a népirtásról szóló egyezmény deklarálja, hogy a felsorolt cselekedetek elkövetése vagy a tényállások fennállása esetén felelősségre kell vonni az elkövetőt függetlenül attól, hogy államfő, hivatalos vagy magánszemély.³⁷ Ezen rendelkezés jól mutatja a népirtás büntetének súlyosságát, hiszen az állam- és kormányfők legtöbbször immunitást élveznek, ám a népirtás esetében külön hangsúlyozzák, hogy ez nem érvényesül. A büntetési tételekről az egyes részes államoknak kell rendelkeznie törvényi szinten és az eljárást annak az országnak kell lefolytatnia, amelynek területén a bűncselekmény történt. Ugyanakkor egyes esetekben, a Nemzetközi Büntetőbíróság hozhat ítéletet.³⁸

A népirtásról szóló egyezmény hatálybalépése nem jelentette azt, hogy a népirtás büntette eltűnt volna a földről. A XX. század egyik legnagyobb emberáldozatot követelő tragédiája a kambodzsai népirtás, amely 1975-1979 a népesség 21%-nak, összesen 1,7 millió ember halálával járt. Az 1980-as években Guatemalában öt őslakos maja népcsoport módszeres kiirtását rendelte el a hatalmon levő katonai diktatúra, 1994-ben pedig Ruandában vált a népesség közel 14%-a népirtás áldozatává. A népirtásról szóló egyezmény értelmében az elkövetőket felelősségre tudták vonni, ám sokszor ez évtizedekkel később történt meg. A népirtás büntette napjainkban is jelen van, gondoljunk csak a rohingya muszlim kisebbségre Mianmarban, vagy az ujgurokra Nyugat-Kína területén.³⁹ De ezen kívül számos olyan eset létezik még, ahol a fennálló politikai vezetés igyekszik eltusolni, leplezni a népirtást és az elkövetők soha, vagy évtizedek múltán állnak bíróság elé.

3 KULTURÁLIS NÉPIRTÁS

A klasszikus értelemben vett népirtás ismertetését követően válik világossá, miként határozható el a kulturális népirtás és ami még fontosabb, miért szükséges elhatárolni és miért

---

³⁵ 1955. évi 16. törvényerejű rendelet a népirtás büntetének megelőzése és megbüntetése tárgyában 1948. december 9. napján kelt nemzetközi egyezmény kihirdetéséről (hatályos: 1955. május 11. –) II. cikk

³⁶ ibid. III. cikk

³⁷ ibid. IV. cikk

³⁸ ibid. V-VI. cikk

³⁹ *Case Studies*. Genocide Studies Program, Yale University. Forrás: <https://gsp.yale.edu/case-studies> (Letöltve: 2020.01.13.)

kéne minél előbb kodifikálni. A következőkben a kulturális népiirtás elméleti hátterét és a népiirtás további alkategóriát vizsgálom, valamint görcső alá veszem a kodifikáció történetét és kudarcát. Kitérek a szabályozás jelenlegi kereteire és a jövőbeli alternatívákra.

3.1 Elméleti háttér

Ellenben a fizikai és biológiai népiirtással, a kulturális népiirtásnak nincs meghatározott definíciója, egységes fogalma, mely egyaránt tudható be a kodifikáció hiányának és a kultúra, mint fogalom tág értelmének. Ahhoz, hogy közelebb kerüljünk a megfogalmazáshoz, a kultúrából, mint antropológiai tényezőből érdemes kiindulni. A kultúra határozza meg az egyéni és a kollektív identitástudatot, amely az emberiség kvintesszenciáját adja. Ennek ellenére a fogalom továbbra is tág marad, hiszen minden olyan karakterjegyet ide sorolhatunk, amelyek meghatározzák az életmódot. Ennek értelmében, az élet valamennyi területe a kultúra részének tekinthető és az ezen karakterjegyek ellen elkövetett támadások már kulturális népiirtásnak minősíthetők.⁴⁰

Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy akkor mégis hol húzzuk meg a határt? A fogalom jelenkori megközelítése szerint, a kulturális népiirtás azt folyamatot írja le, amely egy nép kultúrájának elpusztulásával jár, akár erőszakos asszimiláció útján, akár az ellene intézett célzott támadással. Bár számos megfogalmazás létezik, mindegyik megközelítés egyetért abban, hogy a kulturális népiirtás a népiirtás egyik módszere.⁴¹

A kulturális népiirtás nem újkeletű probléma, hanem egyidős a népiirtás koncepciójával. Viszont nincs megfelelően szabályozva, hiszen a Népiirtásról szóló egyezménybe nem került bele.⁴² Kulturális népiirtás történhet háborúban és békeidőben egyaránt. Bár nemzetközi szintű problémáról beszélünk, a nemzeti jog szerepe épp annyira fontos. A helyi jogszabályok teret adhatnak a kulturális népiirtásnak – mint Ausztráliában az őslakosok erőszakos asszimilációját célzó törvények – vagy épp elejét vehetik a kulturális értékek megóvásával – mint az Amerikai Egyesült Államok indián kultúrák védelmét célzó föderális szintű törvényei.⁴³

3.2 Történelmi háttér

A kulturális népiirtásról szóló első feljegyzések időszámításunk előtt 545-re datálhatók, a görögországi perzsa hódítások idejére. A perzsa felsőbbrendűségnek azzal kívántak érvényt

---

⁴⁰ Novic, Elisa: *i.m.* 2.o.

⁴¹ Novic, Elisa: *i.m.* 3-4.o.

⁴² Bilsky, Leora&Klagsbrun, Rachel: „The Return of Cultural Genocide?” *The European Journal of International Law*, Vol. 29. No. 2 (2018) 373.o.

⁴³ Nersessian, David: *i.m.* 3-4.o.

szerezni a hódítok, hogy a görög győzelmi szobrokat lerombolták, ezáltal egyidejűleg pusztítva a görög identitástudatot. A társadalomban végbemenő változásokat az antropológiai szakirodalom akkulturációként definiálta⁴⁴, azaz a kultúra megváltozásának azon formájaként, mikor a fejlődés alacsonyabb szintjén álló társadalom a magasabb szintű társadalomhoz kulturálisan hasonul.⁴⁵

De példaként hozható a Jeruzsálem lerohanása a római seregek által időszámításunk előtt 82-ben, mint a kulturális népirtás egy korai formája. Általánosságban elmondható, hogy az ókorban a háború elfogadott része volt a kulturális alkotások lerombolása, az ellenfél demoralizálása érdekében. Viszont a XX. század óta, a nemzetközi jog fejlődésével ez már bűncselekménynek számít, ugyanakkor a XXI. században is probléma maradt.⁴⁶

A gyarmatosítás megjelenésével már nem csupán a műemlékek lerombolásában manifesztálódott a kulturális népirtás. A kolonizáció, ha úgy tekintjük, az etnikai, politikai és kulturális csoportok szándékos és szisztematikus elpusztítása volt.⁴⁷ A kulturális népirtás lényegében azt tette lehetővé a gyarmatosítók számára, hogy az őslakosokat anélkül integrálják, hogy fizikai népirtást kelljen végrehajtaniuk. Az Egyesült Államok területén például Georgia állam olyan akkulturációs politikát folytatott, melynek következtében azok az őslakosok, akik törzsi nemzetiségűnek vallották magukat nem juthattak földhöz.⁴⁸ Kanadában az iskoláztatáson keresztül zajlott az akkulturáció. Az iskolákban büntették az őslakos nyelv használatát, a szokások gyakorlását és az általuk folytatott életvitelt. 1831-1970 között az állami iskolák arra törekedtek, hogy a helyi őslakos identitást felváltsa az euro-kanadai identitás.⁴⁹ Az ausztrál példa talán a legszembetűnőbb példája a kulturális népirtásnak. Az őslakos gyermekeket kiemelték a családi közegből és az ország valamely más pontján helyezték el őket, azzal a céllal, hogy a kulturális kötelékeket megszüntessék anélkül, hogy fizikai népirtás kelljen végrehajtani. A csoport gyermekeinek más csoporthoz történő erőszakos átvitele olyan eleme a kulturális

---

⁴⁴ Balcer, Jack Martin: „The Greeks and the Persians: The Processes of Acculturation”. *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, vol. 32, no. 3 (1983) 257.o.

⁴⁵ *Akkulturáció*. Magyar Néprajzi Lexikon, Forrás: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-122.html> (Letöltve: 2021.01.14.)

⁴⁶ Vrdoljak, Ana Filipa: *The Criminalisation of the International Destruction of Cultural Heritage*. University of Technology, Sydney, 2016. 1.o.

⁴⁷ Davis, Robert & Zannis, Mark: *The Genocide Machine in Canada: the pacification of the North*. Black Rose Books, Montreal, 1973. 30.o.

⁴⁸ Mako, Shamiran: „Cultural Genocide and Key International Instruments: Framing the Indigenous Experience.” *International Journal on Minority and Group Rights*. Vol. 19. No. 2. (2012) 177-178.o.

⁴⁹ Brant Castellano, Marlene; Archibald, Linda & DeGagné Mike: *From Truth to Reconciliation: Transforming the Legacy of Residential Schools*. Aboriginal Healing Foundation, Ottawa, 2008. 1-2.o.

népiértésnek, amely A népiértésről szóló egyezményben is szerepel, mint a népiértés büntettét alkotó elkövetési magatartás.⁵⁰

Ha a spanyolok által meghódított Latin-Amerikára gondolunk, az ott végbement kulturális népiértés következtében ma már a helyi népcsoportok nyelve szinte teljesen eltűnt. Az általuk tisztelt isteneket és rítusokat a katolikus hagyományokra cserélték. A kulturális mérőföldkőnek számító épületekből csak romok maradtak. Az egykoron virágzó civilizációk tárgyi emlékei csak múzeumokban lelhetők fel.⁵¹

3.3 Kategorizálás

Raphael Lemkin annak idején a népiértést nyolc kategóriára osztotta az elkövetés módja és az egyes karakterjegyekre irányultságok szerint. A kategóriákat a náci Németországban hozott intézkedésekre alapozta és azokból merített példákat. Valamennyit szabályozni kívánta a Népiértésről szóló egyezményben, de végül csak két kategória került bele.

Népiértés fajtája	Célja	Eszközei
Fizikai	A csoport legyengítése vagy teljes elpusztítása	<ul style="list-style-type: none"> Élelmezés faji megkülönböztetés alapján Egészség veszélyeztetése Tömeggyilkosság
Biológiai	Helyi lakosok születési számának csökkentése	<ul style="list-style-type: none"> Házasságkötés megtiltása A népcsoport férfi tagjainak elszeparálása a nőktől Éheztetés
Kulturális	Kulturális sajátosságok eltörlése	<ul style="list-style-type: none"> A nyelvhasználati jogok megszüntetése az iskolákban és az írott sajtóban Az elnyomó ideológiájának hirdetése az oktatásban A szabad iskolaválasztás beszüntetése Művészeti tevékenység engedélyhez kötése Nemzeti műemlékek elpusztítása Műkincsek, könyvtárak, archívumok eltulajdonítása Könyvégetés
Politikai	A nemzeti karakterjegyet eltörlése a politika szintjén	<ul style="list-style-type: none"> A helyi önkormányzatiság megszüntetése és az elnyomó nemzet saját közigazgatási rendszerének felállítása Hirdetőtáblák, cégnevek, közlekedési táblák, közterületek átalakítása Kereszt- és vezetéknevek megváltoztatásának elrendelése Az elnyomó nemzet tagjainak különleges privilégiumok biztosítása Az elnyomó nemzet meghatározó politikai pártjának meghonosítása

⁵⁰ Mako, Shamiran: *i.m.* 178.o.

⁵¹ Charleston, Kristina: „Reframing the Debate: Spain’s Colonization of the New World as Genocide.” *Graduate Research Journal. Vol.2.* (2015) 84.o.

		<ul style="list-style-type: none"> • A helyi lakosok kitelepítése otthonaikból, helyükre az elnyomó nemzet állampolgárainak beköltöztetése
Gazdasági	A gazdasági egzisztencia alapjainak megszüntetése és a létbizonytalanság fenntartás	<ul style="list-style-type: none"> • Gazdasági források elkobzása • Kereskedelmi engedélyek visszatartása • Nemzeti bankok kisajátítása • Államosítás
Szociális	Az elnyomott népcsoport szociális struktúrájának meggyengítése	<ul style="list-style-type: none"> • A helyi jogszabályok, bíróságok eltörlése • Az elnyomó nemzet jogszabályainak, bírói rendszerének és adminisztratív nyelvének bevezetése • Az értelmiségiek ellehetetlenítése, elűldözése a területről
Vallási	A vallási sajátosságok eltörlése	<ul style="list-style-type: none"> • Vallási oktatás betiltása • Templomok rombolása • Vallási vezetés kivégzése
Morális	A szellemi ellenállás megtörése	<ul style="list-style-type: none"> • A társadalom tagjainak erkölcsileg nem elfogadott helyzetekbe kényszerítése • Alkoholfogyasztás bátorítása • Szerencsejáték szorgalmazása

3. táblázat: *Népiirtás típusai (Saját szerk.)*⁵²

3.3.1 Fizikai népiirtás

A fizikai népiirtás célja a népcsoport legyengítése vagy teljes elpusztítása. A kivitelezés módjai három további kategóriára oszthatók:

- élelmezés faji megkülönböztetés alapján,
- az egészség veszélyeztetése,
- tömeggyilkosság.

Az első módszer során az élelmek újraelosztásakor egyes népcsoportok kevesebb élelmiszerben részesülnek, vagy bizonyos élelmiszerekhez egyáltalán nem férhetnek hozzá. Ennek következmény az alultápláltság és a különböző betegségek kialakulása, amelyek hosszútávú következménye a halál. A második módszerrel az egészség megőrzéséhez szükséges eszközöket tartják vissza a csoporttól. Ilyen lehet a takaró, a tűzifa vagy a gyógyszerek. A harmadik módszer legszembetűnőbb példája a lengyelek, zsidók, oroszok és más kisebbségek kivégzése, gettósítása, koncentrációtáborba zárása, az értelmiségiek likvidálása.⁵³ Lemkin felosztása értelmében tehát, ha valaki a fent megnevezett három kategória valamelyik elkövetési magatartását tanúsítja, az fizikai népiirtást követ el.

⁵² Lemkin, Raphael: *i.m.* 82-90.o.

⁵³ Lemkin, Raphael: *i.m.* 87-89.o.

3.3.2 Biológiai népirtás

A biológiai népirtás során az elnyomó nemzet igyekszik lakosainak születési számát növelni, míg a helyi lakosság születési számát csökkenteni. Ennek eszközei lehetnek a házasságkötés megtiltása bizonyos népcsoportok esetében; a csoport férfi tagjainak elszeparálása a nőktől kényszermunkatáborba küldéssel; és az éheztetés, amelynek következtében nő a gyermekhalandóság.⁵⁴

3.3.3 Kulturális népirtás

A kulturális népirtás az egyik legtagabb kategória, amely a kulturális sajátosságokat igyekezet eltörölni. Jellemző magatartás a lakosság – amely felett tényleges hatalmat gyakorolnak – nyelvhasználati jogának megszüntetése az iskolákban és az írott sajtóban. Az oktatásban megjelenik az elnyomó ideológiájának hirdetése. Beszüntetik a szabad iskolaválasztást. Művészeti tevékenységeket csak engedéllyel végezhetőek. A nemzeti műemlékek elpusztítják, a műkincseket, könyvárakat, archívumok eltulajdonítják, könyveket égetnek. Ezen tevékenységek közül bármelyik megvalósítás kulturális népirtásnak minősülhet.⁵⁵

3.3.4 Politikai népirtás

A politikai népirtás célja, hogy minden nemzeti karakterjegyet eltöröljenek a politika szintjén. Ez különösen jellemző volt Nyugat-Lengyelországban, Elzász-Lotaringia és Luxemburg területén. A helyi önkormányzatiságot megszüntetik és az elnyomó rendszer közigazgatási rendszerét állítják fel. A hirdetőtáblákat, cégneveket, közlekedési táblákat, közterületek neveit az elnyomó nemzet mintájára átalakítják. A keresz- és vezetéknevek megváltoztatását rendelhetik el. Az elnyomó nemzet tagjainak különleges privilégiumok biztosítanak. Meghonosítják az elnyomó nemzet meghatározó politikai pártját. A helyi lakosokat kitelepítik otthonaikból és helyükre az elnyomó nemzet állampolgárait költöztetik.⁵⁶

3.3.5 Gazdasági népirtás

A gazdasági népirtás célja a gazdasági egzisztencia alapjainak megszüntetése és a létbizonytalanság fenntartás, hiszen ez a legjobb mód arra is, hogy a kulturális-spirituális

---

⁵⁴ Lemkin, Raphael: *i.m.* 86-87.o.

⁵⁵ Lemkin, Raphael: *i.m.* 84-85.o.

⁵⁶ Lemkin, Raphael: *i.m.* 82-83.o.

törekvéseket háttérbe szorítják. Ennek eszközei lehetnek a gazdasági források elkobzása; a kereskedelmi engedélyek visszatartása; a nemzeti bankok kisajátítása; és az államosítás.⁵⁷

3.3.6 Szociális népiirtás

A szociális népiirtás azzal a szándékkal valósul meg, hogy az elnyomott népcsoport szociális struktúráját meggyengítsék. Ennek során a helyi jogszabályokat, bíróságokat eltörlik és az elnyomó nemzet jogszabályait, bírói rendszerét és adminisztratív nyelvét vezetik be. Szociális népiirtásnak minősül továbbá az értelmiségiek ellehetetlenítése és elűldözése a területről.⁵⁸

3.3.7 Vallási népiirtás

A vallási népiirtás olyan közegben tud megvalósulni, ahol meghatározó a vallás szerepe. A bűncselekmény magába foglalhatja az egyházi oktatás betiltását, a templomok rombolását és a vallási vezetés kivégzését.⁵⁹

3.3.8 Morális népiirtás

A morális népiirtás során, az adott népcsoport szellemi ellenállásának megtörése a cél. A társadalom tagjait erkölcsileg nem elfogadott helyzetekbe kényszerítik bele. Például bátorítják az alkoholfogyasztást az által, hogy az alkoholt olcsóvá, élelmiszert drágává teszik vagy a gazdákat alkoholban fizetik ki. Az elnyomók szigorú kijárási tilalmakat vezetnek be kivéve, ha kaszinóba mentek az érintett csoport tagjai.⁶⁰

3.4 Nemzetközi szabályozás története és kudarca

A következő alfejezetben a nemzetközi szabályozás történetét, majd annak kudarcá veszem górcső alá. Ennek során a szabályozás és a felelősségre vonás problémakörét együtt tárgyalom, hiszen az egyes esetek és a szabályozás kölcsönösen előre mozdítják egymást. Ennek értelmében a normatív háttér és az esetjog bemutatása elválaszthatatlan.

A klasszikus értelemben vett népiirtás és a kulturális népiirtás is jogi koncepcióként jelent meg a nemzetközi szinten. De míg a klasszikus értelemben vett népiirtás egy konkrét jogi

---

⁵⁷ Lemkin, Raphael: *i.m.* 85-86.o.

⁵⁸ Lemkin, Raphael: *i.m.* 83.o.

⁵⁹ Lemkin, Raphael: *i.m.* 89.o.

⁶⁰ Lemkin, Raphael: *i.m.* 89-90.o.

koncepció maradt a Népirtásról szóló egyezmény által, addig a kulturális népirtás koncepciója panaszok során alakult.⁶¹

A kulturális népirtást büntető egyezmények előfutárának a Brüsszeli Deklaráció tekinthető. Az egyezményt 1874-ben egy nemzetközi konferencián hozták létre azután, hogy az 1870-1871-es porosz-francia háború során a Strasbourgi- katedrális és könyvtárat lerombolták. Bár a dokumentum sosem lépett hatályba, de lefektette a kulturális örökségvédelem alapjait.⁶² Ezt követte 1907-ben a Hágai egyezmény, amely részleges megoldást jelentett a problémára. A szabályozás az egyént védte és csak háború során, így az állampolgárok, akiket saját államuk támadott meg védtelenek maradtak.⁶³

3.4.1 Nürnbergi per

A Nürnbergi per nem csupán a kulturális népirtás, de a népirtás alapkoncepciója szempontjából is kiemelt jelentőséggel bír, hiszen a holokausztot sokan a népirtás mintapéldányának tekintik.⁶⁴ A történelem során először jelenik meg a népirtás, mint módszer egy csoport elpusztítására és nem, mint tömeggyilkosság. Ugyanakkor büntetőjogilag problémás volt, hogy büntetőjogi eljárási elvként a *nullum crimen sine lege* értelmében bűncselekmény hiányában népirtásért nem ítélték el az elkövetőket. Ezt tovább erősítette a tárgyalás politikai aspektusa, miszerint a szövetségesek nem kívántak precedenst teremteni, félve attól, hogyha precedenst teremtenek, akkor az ő belügyeikbe is beleavatkozhatnak. Az ítéletben végül emberiesség elleni bűncselekmény szerepelt, ami jóval korlátozottabb volt a népirtásnál, hiszen csak háborús környezetben alkalmazható.⁶⁵ Ennek ellenére a tárgyalás során többször is említést tesznek a kulturális népirtásra.⁶⁶

3.4.2 Lengyel per

Mint ahogy, majd az Eichmann-per során is láthatjuk, a perek nemzeti jellege teret adott a kulturális népirtás tényállásának kibontakozásának. Az 1946-1949 között zajló lengyel per a Nürnbergi per kritikájaként értelmezhető. A lengyel per során azt nehezményezték, hogy a Nürnbergi per nem vette figyelembe a náci lengyelek és zsidók ellen elkövetett kulturális pusztítást. A lengyel legfelsőbb bíróság a Lengyelországban tevékenykedő legjelentősebb náci

---

⁶¹ Novic, Elisa: *i.m.* 5.o.

⁶² Vrdoljak, Ana Filipa: *The Criminalisation of the International Destruction of Cultural Heritage*. University of Technology, Sydney, 2016. 2.o.

⁶³ Bilsky, Leora&Klagsbrun, Rachel: *i.m.* 378-379.o.

⁶⁴ Novic, Elisa: *i.m.* 7.o.

⁶⁵ Bilsky, Leora&Klagsbrun, Rachel: *i.m.* 380-382.o.

⁶⁶ Novic, Elisa: *i.m.* 23.o.

bűnözőket ítélték el. A tárgyalás során megjelent a kulturális megsemmisítés fogalma és a kulturális népiirtás két formáját fogalmazzák meg, a vallási és a kulturális elnyomást. A per során nevesítik többek között a lengyel kultúra és politikai eszmék elpusztítását, mint fizikai és spirituális népiirtás.⁶⁷

3.4.3 Eichmann-per

Az Eichmann-peret sokat kritizálják, az áldozatok igazságtételének is nevezik. Jellegében közelebb áll a Nürnbergi perhez, mint a lengyel perhez, mivel nem a kulturális népiirtás válik központi elemmé. A kulturális népiirtás szempontjából kiemelendő Salo Baron személye. A történész, ellenben a bírósággal nem a fizikai, hanem a kulturális mivoltát hangsúlyozta a népiirtásnak. Álláspontja szerint, a nácik által véghezvitt kulturális pusztítás épp olyan helyrehozhatatlan, mint az elkövetett fizikai népiirtás. Baron a könyvtárak lerombolásának példájával igyekszik alátámasztani meglátását, miszerint a bennük fellelhető kulturális értékek generációkon keresztül fejlődtek, évszázadok során gyarapodtak és éppen ezért pótolhatatlanok. Az ítéletből Baron álláspontját végül kihagyták.⁶⁸

3.4.4 Népiirtásról szóló egyezmény

A népiirtásról szóló egyezmény kezdeti fázisában a célok között szerepelt, hogy kriminalizálja a kulturális műemlékek és vallási helyek elleni támadásokat valamint, hogy megtiltsa a nyelvhasználathoz való jog elvételt. Az első tervezetet kidolgozó 3 jogtudós közül Lemkin törekedett arra leginkább, hogy a kulturális népiirtás is belekerüljön az egyezménybe. A tényállás óriási konfliktusforrássá nőtte ki magát a tagállamok között. A tényállás kodifikációját támogatók körében kétség sem fért hozzá, hogy a kulturális népiirtás büntettének az egyezményben van a helye. Ezzel szemben az ellenzők úgy vélték, a kulturális népiirtásnak a kisebbségeket védő eszközök között van a helye, a nemzeti alkotmányban, a kisebbségi jogokat védő egyezményekben, szabadságjogként. Az ellentét mögött valójában politikai indokok húzódtak meg, a demokratikus és autokratikus országok között, ugyanis a demokratikus államok nem kívánták felülvizsgáltatni kisebbségi politikájukat, amely nem kívánt eredményekkel zárulhatott volna.⁶⁹

Az ellenzők között az Amerikai Egyesült Államokat és Franciaországot egyértelműen a kisebbségi jogokban történő politikai beavatkozás rémisztette meg. Egyiptom álláspontja

---

⁶⁷ Bilsky, Leora&Klagsbrun, Rachel: *i.m.* 383-385.

⁶⁸ Bilsky, Leora&Klagsbrun, Rachel: *i.m.* 385-387.o.

⁶⁹ Bilsky, Leora&Klagsbrun, Rachel: *i.m.* 388-389.o.

szerint a kulturális népirtás nem nemzetközi jogi bűncselekmény.⁷⁰ Brazília, Peru és Hollandia úgy vélte a koncepció túlzottan új és megfoghatatlan ahhoz, hogy a tervezetbe kerüljön. Svédország, Irán és Dánia azt állította, nem lehetséges a kulturális népirtást a fizikai népirtás szintjére helyezni.⁷¹

Ezzel szemben a támogatók között olyan országokat találhattunk, mint a Szovjetunió, Lengyelország, Libanon és Venezuela. Utóbbi delegáltja úgy nyilatkozott, hogy a kulturális örökség elpusztítása épp olyan súlyos következményekkel jár az adott népcsoportra, mint a fizikai népirtás.⁷² A pakisztáni delegált álláspontja szerint pont, hogy a fizikai népirtás lehet az eszköze a kulturális népirtásnak, nem csak fordítva; Fehéroroszország és Csehszlovákia pedig történelmi példáin keresztül hangsúlyozta a bűncselekmény súlyosságát.

A kulturális népirtás egyezménybe vételéről tartott szavazás során végül 25 tag voksolt a koncepció törlése mellett, 16 ország a törlés ellen és 4 tagállam nem jelent meg. A támogató országok többnyire gyarmatosító vagy telepes múlttal rendelkeztek, mint az Egyesült Királyság, Belgium, Kanada vagy Új-Zéland. A támogatók között szerepeltek a fejlődő és a szovjet blokk országai.⁷³

Felmerülhet a kérdés, hogy miért bukott el a kulturális népirtás kodifikációja. A szavazás nem a kulturális népirtás koncepciója ellen szólt, hanem az ellenzők nem akarták, hogy jogi keretek közé kerüljön. William Schabas, nemzetközi jogtudós úgy fogalmazott, hogy ez igazából nem annak a tézisnek az elutasítása volt, amely szerint egy nép elpusztítható a gazdasága, kultúrája vagy politikai intézményei ellen intézett támadással. Sokkal inkább ez annak az esetnek az egyszerű példája, hogy a világ nem volt kész arra, hogy egy ilyen innovatív felvetést jogi kötőerővel ruházzanak fel. Az ellenző államok nem kívánták önmagukat inkriminálni saját kisebbségi politikájuk tekintetében, így kompromisszumos megoldásként jobbnak látták emberi jogi keretek között szabályozni.⁷⁴

3.4.5 UNDRIP

Az őslakos népek jogairól szóló nyilatkozat (továbbiakban: UNDRIP) a kulturális népirtás bűncselekményének emberi jogi háttérét adja. Ahhoz, hogy a kulturális népirtás ne tűnjön el a nemzetközi szinterről, létrehozták ezen nyilatkozatot, amely bár konkrétan nem nevezi meg a bűncselekményt, de tartalmilag utal rá. A nyilatkozat széleskörű támogatást

---

⁷⁰ Novic, Elisa: *i.m.* 25.o.

⁷¹ C. Luck, Edward: *i.m.* 24.o.

⁷² Novic, Elisa: *i.m.* 26.o.

⁷³ Bilsky, Leora&Klagsbrun, Rachel: *i.m.* 389.o.

⁷⁴ Novic, Elisa: *i.m.* 28-29.o.

élvezett, ám Kanada, Új-Zéland, Ausztrália és az Egyesült Államok ezúttal is az ellenzők között voltak.⁷⁵ UNDRIP célja a csoportok kultúrájának védelme. Kollektív és egyéni jogokat biztosít annak érdekében, hogy ne váljon valaki kulturális népiirtás vagy etnikai alapú népiirtás áldozatává.⁷⁶

Az egyezmény megszületését 25 évnyi előkészítő munka előzte meg, melynek célja az volt, hogy minél szélesebb körben lefedjék az őslakosok jogait, lehetőleg olyan keretek között, amely a világ valamennyi országát arra sarkallja, hogy csatlakozzon az egyezményhez. A feladat közel sem volt egyszerű, hiszen valamennyi őslakos nép saját kultúrával és identitással rendelkezik, melyet olykor a nemzeti jog szintjén sem lehet kimerítően szabályozni. Az UNDRIP széleskörűen foglalkozik a jogvédelemmel, ideértve a vallási és kulturális jogokat, melyek érvényesülésében jelentős szerepet játszik az oktatás. Ezen felül, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával összhangban jogot keletkeztet a békéhez, a biztonsághoz, az emberi méltósághoz és igazsághoz. Kiemelten fontos eleme a nyilatkozatnak, hogy az őslakosokat nem lehet kitelepíteni, valamint saját maguk dönthetnek identitásukról és hovatartozásukról, részt vehetnek a politikai döntéshozatalban. Az egyezmény célja mindenekelőtt, hogy a többségi társadalom megismerje az őslakosok kultúráját és párbeszédet hozzon létre közöttük.⁷⁷

3.5 A kulturális népiirtás jogi háttere napjainkban és a szabályozás jövője

Napjainkban már számos jogágban megtalálhatók a kulturális népiirtás kriminalizálást célzó intézkedések, többek között nemzetközi közjogban, a nemzetközi büntetőjogban, nemzetközi humanitárius jogban, a nemzetközi emberi jogban és a nemzetközi kulturális örökségvédelmi jogban. Bár az egyes kategóriák között sokszor fellelhető átfedés, egyedül a nemzetközi büntetőjog keletkeztet büntetőjogi felelősséget.⁷⁸ Ezek a jogágak legtöbbször az egyént védik és nem a csoportot, többnyire emberi jogi eszközökkel. Ezen felül csak háborús helyzetben alkalmazhatók, amikor az államok nem tudnak eleget tenni az egyezményekből fakadó köteleseiknek. Mindemellett, éppen azok az államok nem ratifikálják az egyezményeket, amelyeknek a leginkább kéne, hiszen ezek az államok nem kívánják magukat kártérítésre kötelezni, sem pedig a cselekményt kriminalizáló jogi kereteket alkotni, Ez csak

---

⁷⁵ C. Luck, Edward: *i.m.* 26-27.o.

⁷⁶ Novic, Elisa: *i.m.* 10.o.

⁷⁷ Marinkás György: *Az őslakos népek védelmének aktuális jogi kihívásai*. PhD értekezés, Miskolci Egyetem, Állam és Jogtudományi Kar, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2016. 85-88.o.

⁷⁸ Novic, Elisa: *i.m.* 10-11.o.

néhány a számos probléma közül, amely alkalmatlanná teszik a jelenlegi egyezményeket, hogy a kulturális népiirtás ellen maradéktalanul fellépjenek.⁷⁹

A nemzetközi kulturális örökségvédelmi jog fogja meg talán a legjobban a kulturális népiirtás lényegét, ugyanakkor ez sem képes teljes mértékben lefedni azt. A probléma egyértelműen nem a jogi dokumentumok számában rejlik, hiszen kilenc rendkívül jelentős dokumentum foglalkozik a kulturális örökségvédelemmel, vagy a kulturális értékek illegális kereskedelmével. A hiányosság, inkább az egyezményekben foglaltak kikényszerítésében, az ellenőrző mechanizmusokban és a nemzeti szintű végrehajtásban keresendő. Az 1954. évi Hágai Egyezmény Második Kiegészítő Jegyzőkönyve az egyik legkiemelkedőbb dokumentum, amit a kulturális népiirtás és az örökségvédelem kapcsán számba kell venni. Ennek ellenére 2017-ig bezárólag, mindössze 73 ország ratifikálta és az ENSZ Biztonsági Tanácsának három állandó tagja – Kína, Oroszország és az Amerikai Egyesült Államok – is elutasította a ratifikációt. A megállapodás alapja, az 1954. évi Hágai Egyezmény és az azt kiegészítő jegyzőkönyv még több hiányossággal rendelkezik, mivel csak fegyveres konfliktusok idején lép életbe, ugyanakkor kulturális népiirtás békeidőben is történhet. Emellett nem rendelkezik a nem állami szereplőkről, melyek az utóbbi években számos kulturális népiirtási cselekményhez köthetők.⁸⁰

A problémák nyilvánvalóak. Felmerül hát a kérdés, mi módon lehetne megfelelően szabályozni a kulturális népiirtást? A kulturális népiirtás kodifikációját támogatók között három megoldás az elfogadott. Ez egyik tábor, a már meglévő népiirtásról szóló egyezményt egy kiegészítő jegyzőkönyvvel látná el, melyben kodifikálnák és kriminalizálnák a kulturális népiirtást. A második megoldás szerint, egy teljesen új egyezményt kellene létrehozni, ami teljességgel a kulturális népiirtásnak lenne szentelve. Az utolsó állásponton lévők azt vallják, hogy a kulturális népiirtást az emberiség elleni bűncselekmények közé kéne sorolni. Sajnos valamennyi felvetés hagy maga után némi kívánni valót. Az első és legnagyobb probléma, hogy a nemzetközi jogalkotók körében a kulturális népiirtás veszett ügynek számít. Ami egy új egyezmény megalkotását illeti, sokan utópikusnak tekintik, hiszen számos törekvés volt már az egyezménybe foglalásra, majd valamennyi alkalommal kihagyták a kulturális népiirtást a végső tervezetből. Végül, de nem utolsó sorban az emberiség elleni bűncselekmény közé vétele is újabb kérdéseket vetne fel, miszerint önálló bűncselekménynek számítana a kulturális népiirtás vagy az emberiség elleni bűncselekmény egy alkategóriája lenne.⁸¹

---

⁷⁹ Nersessian, David: *i.m.* 11-17.o.

⁸⁰ C. Luck, Edward: *i.m.* 11-12.o.

⁸¹ Novic, Elisa: *i.m.* 11-12.o.

A problémák felismerése ellenére a megoldás cseppet sem kézenfekvő. A kulturális népiirtás több évtized óta a nemzetközi szinten fennálló vitatéma. A jelenlegi szabályozás közel sem elegendő ahhoz, hogy az elkövetőket elítéljék és a kulturális sajátosságokat kellőképp megóvják. A kulturális népiirtás aktualizálódás remélhetőleg újabb löketet ad a mielőbbi kodifikációnak.

4 AZ ENSZ ÖRÖKSÉGVÉDELMI ESZKÖZEI

A következő fejezet, a számos kulturális népiirtást megelőző és megakadályozó jogág és intézkedések közül az örökségvédelemre fókuszál. A kulturális örökségek elpusztítása közvetlen támadás egy nemzet identitása és népessége ellen, hiszen ezek az értékek különösen meghatározóak heterogén államok esetében, ahol az egyes etnikumok identitását erősítik a kulturális műemlékek.⁸² Ezen felül úgy vélem, jelenleg az örökségvédelmi egyezmények fogják meg leginkább a kulturális népiirtás esszenciáját, legalábbis, ami vallási és kulturális műemlékeket illeti. Éppen ebből kifolyólag, napjainkban ezek az egyezmények a legalkalmasabbak arra, hogy megfelelő védelmet biztosítsanak.

A műemlékek és műalkotások védelme egészen a Nagy Francia Forradalomig és a napóleoni háborúkig nyúlik vissza, mely nagy befolyással bírt az örökségvédelemre, mind nemzeti, mind nemzetközi szinten. A forradalom alatt végbement pusztítás és a Napóleon által összezsákmányolt műkincsek arra készítették a francia törvényhozást, hogy különös figyelmet fordítson a műemlékvédelemre.⁸³

4.1 1954. évi Hágai Egyezmény és az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv

Az 1954. évi Hágai Egyezmény és annak Első Kiegészítő Jegyzőkönyve jelenti minden későbbi örökségvédelmi dokumentum alapját és inspirálta a további egyezmények létrehozását.⁸⁴ Az egyezményt 1954. május 14-én fogadták el és az Első Kiegészítő

---

⁸² Doppelhofer, Christopher: *Will Palmyra rise again? - War Crimes against Cultural Heritage and Post-war reconstruction*. Forrás: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/CulturalRights/DeconstructionHeritage/NGOS/Ch.Doppelhofer.pdf> (Letöltve: 2021.01.24.) 3.o.

⁸³ O'Keefe, Roger: The Protection of Cultural Property in Armed Conflict. In: *Cambridge Studies in International and Comparative Law*. Cambridge University Press, Cambridge, 2006. 13-15.o

⁸⁴ O'Keefe, Roger; Péron, Camille; Musayev, Tofiq; Ferrari, Gianluca: *Protection of Cultural Property: Military Manual*. UNESCO, 2016. 13.o.

Jegyzőkönyvvvel együtt 1956. augusztus 7-én lépett hatályba.⁸⁵ A Hágai Egyezménynek jelenleg 133⁸⁶, míg a kiegészítő jegyzőkönyvnek 110 állam a részese.⁸⁷

Az egyezmény egy kétlépcsős védelmi rendszert épít ki, amely általános és különleges védelmi szabályokból tevődik össze. Az általános védelem olyan ingó és ingatlan javakra vonatkozik, melyek a népek kulturális örökségére nézve nagy jelentőséggel bírnak. Ezek lehetnek építészeti, művészeti, történeti, régészeti, egyházi vagy világi javak, illetve az ezeket megőrző épületek. Az egyezmény célja, hogy ezeket az értékeket háború során megóvják.⁸⁸ A szerződést ratifikáló államoknak meg kell tiltania a területén védelem alatt álló javaknak és azok közvetlen környezetének olyan felhasználását, amelyek egy fegyveres konfliktus során a rongálódás vagy a megsemmisítés veszélyét eredményeznék. Ettől a rendelkezéstől csak elháríthatatlan katonai szükségesség esetén lehet eltérni.⁸⁹ Ugyanakkor az egyezmény nem rendelkezik pontosan arról, hogy milyen esetek számítanak elháríthatatlan katonai szükségességnek, vagy azt, hogy ki hozhat erről döntést. Az UNESCO örökségvédelemmel foglalkozó katonai kézikönyve úgy fogalmaz, hogy elháríthatatlan katonai szükségesség, ha az örökségvédelem alatt álló objektum vagy annak környezetének katonai célokra való felhasználása biztos katonai előnyhöz juttatná az ország haderejét és ezt az előnyt semmilyen más módon nem lehet megszerezni. Viszont ilyen esetet alátámasztó bírói gyakorlatot nem ismertet a kézikönyv, sőt inkább ellenpéldát hoz. Például nem minősíthető elháríthatatlan katonai szükségesség esetének, mikor 1991-ben az első öbölháborúban Irak a kulturális örökségvédelem alatt álló műemlékek közvetlen környezetében állomásoztatta katonai légi járműveit, abban a reményben, hogy ezáltal megóvhatja őket a támadástól, ám ezzel komoly veszélynek kitéve az örökségvédelmi objektumot.⁹⁰ Ezen felül a részes államoknak gondoskodniuk kell arról, hogy megelőzzenek, megtiltanak és szükség esetén megszüntetik a kulturális javak elrablását, kifosztását és rongálását. Az egyezmény ezen felül a megszállókra is kötelezettségeket ró. A megszállóknak épp úgy oltalmazniuk és fenn kell tartaniuk a

---

⁸⁵ O'Keefe, Roger: *i.m.* 116.o.

⁸⁶ *Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, The Hague, 14 May 1954.* International Committee of the Red Cross. Forrás: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/400> (Letöltve: 2021.01.27.)

⁸⁷ *Protocol for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, The Hague, 14 May 1954.* International Committee of the Red Cross. Forrás: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/410> (Letöltve: 2021.01.27.)

⁸⁸ 1957. évi 14. törvényerejű rendelet a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivételének tilalma tárgyában) kihirdetéséről (hatályos: 1957. március 1.-) 1. cikk

⁸⁹ *ibid.* 3-5. cikk

⁹⁰ O'Keefe, Roger; Péron, Camille; Musayev, Tofiq; Ferrari, Gianluca: *i.m.* 40.o.

kulturális javakat, ahogyan azt a megszállott területek illetékes hatóságai tennék. Ez magában foglalja azt is, hogyha az összetűzés során a védelmezett értékek megrongálódtak, mielőbb gondoskodniuk kell a helyreállításról.⁹¹ Ugyanakkor, ha a megszállók kötelezettségét vizsgáljuk a gyakorlatban – a később bemutatott esetjog során – jól megfigyelhető, hogy azok betartatása bőven hagy maga után kívánni valót. A sérült vagy elpusztult örökségvédelmi műemlékek helyreállítása többnyire csak akkor történik meg, ha a megszállóktól sikerül visszaszerezni a kontrollt a terület felett.

A különleges védelmi szabályok – ahogy a nevéből is fakad – az általános szabályoknál kiterjedtebb védelmet nyújtanak. Korlátolt számban védelem alá helyezhetők nagyjelentőségű ingatlan kulturális javak, valamint olyan óvóhelyek és műemlékközpontok, melyek az ingó kulturális javak elrejtésére szolgálnak fegyveres konfliktus esetén. A különleges védelem alatt álló kulturális javakat nemzetközi jegyzékbe kell felvenni, így biztosítva, hogy az ellenük irányuló ellenséges cselekményektől tartózkodnak, valamint kerülik a katonai célra való felhasználásukat.⁹² Az általános és a különös védelem alatt álló kulturális javakat meghatározott ismertető jelvényekkel kell ellátni, így segítve megfelelő azonosításukat.⁹³

1. kép: Általános védelmet ismertető jelvény⁹⁴

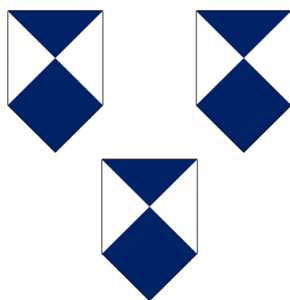
---

⁹¹ 1957. évi 14. törvényerejű rendelet a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivételének tilalma tárgyában) kihirdetéséről (hatályos: 1957. március 1.-) 3-5. cikk

⁹² *ibid.* 8-9. cikk

⁹³ *ibid.* 6. cikk és 10. cikk

⁹⁴ *Emblems for the Protection of Cultural Heritage in Times of Armed Conflicts*. UNESCO, Forrás: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/armed-conflict-and-heritage/convention-and-protocols/1954-hague-convention/blue-shield-emblem/> (Letöltve: 2021.01.28.)

2. kép: Különleges védelmet ismertető jelvény⁹⁵

Az egyezmény ezen felül rendelkezik a kulturális javak szállításának rendjéről, az azokat felügyelő személyzetről és a végrehajtás szabályairól.⁹⁶ Az egyezmény és a hozzácsatolt jegyzőkönyv számos kötelezettséget keletkeztet a szerződő felekre, ugyanakkor csak fegyveres konfliktus esetén alkalmazandó. Ezen felül a dokumentum nem rendelkezik a nem állami szereplőkről, melyek napjainkban különösen nagy problémát jelentenek a kulturális népiirtás szempontjából.⁹⁷ Az egyezmény korlátozott sikerét jól mutatja, hogy a XX. század végére csupán egyetlen helysín, a Vatikán szerepelt a különös védelem alatt álló kulturális javak között.⁹⁸

4.2 1999. évi Második Kiegészítő Jegyzőkönyv

A Második Kiegészítő jegyzőkönyv új mechanizmusokat vezetett be a végrehajtásra fókuszálva, így erősítve meg a Hágai Egyezményt.⁹⁹ Az 1980-ban kitört Irak-iráni háború során Irán kulturális örökségei jelentős pusztítás áldozatává váltak, amely rámutatott a korábbi egyezmény és jegyzőkönyv hiányosságaira. Ezeket a hiányosságokat még inkább megerősítette Kuvait 1990-es megszállása és a délszláv háború kitörése, ahol szintén jelentős mértékben pusztultak el kulturális javak.¹⁰⁰ A jegyzőkönyvet 1999. március 26-án fogadták el és 2004. március 9-én lépett hatályba,¹⁰¹ jelenleg 84 ország ratifikálta.¹⁰²

⁹⁵ *ibid.*

⁹⁶ 1957. évi 14. törvényerejű rendelet a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivitelének tilalma tárgyában) kihirdetéséről (hatályos: 1957. március 1.-)

⁹⁷ C. Luck, Edward: *i.m.* 12.o.

⁹⁸ Vrdoljak, Ana Filipa: *i.m.* 7.o.

⁹⁹ O'Keefe, Roger; Péron, Camille; Musayev, Tofiq; Ferrari, Gianluca: *i.m.* xiii.o.

¹⁰⁰ O'Keefe, Roger: *i.m.* 136-237.o.

¹⁰¹ O'Keefe, Roger: *i.m.* 241.o.

¹⁰² Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict The Hague, 26 March 1999. International Committee of the Red Cross. Forrás: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?action=openDocument&documentId=F0628265ED4F2118412567BB003E0B0C> (Letöltve: 2021.01.30.)

A Második Kiegészítő Jegyzőkönyv legjelentősebb újítása, hogy a speciális védelem intézményét felváltja a kiemelt védelem. Kiemelt védelem alá helyezhetők az emberiség számára kiemelkedő jelentőségű kulturális örökségek. Ezeknek legmagasabb szintű védettségét jogi és közigazgatási intézkedéseknek kell védeniük, melyek hangsúlyozzák a javak kulturális-történelmi értéküket.¹⁰³ A kiemelt védelem alatt álló kulturális javakat, a különleges védelemhez hasonlóan a megfelelő megkülönböztető jellel kell ellátni.¹⁰⁴

3. kép: Kiemelt védelmet ismertető jelvény¹⁰⁵

A jegyzőkönyv arról is rendelkezik, hogy az államok kötelessége kriminalizálnia a kulturális javak rongálását irányzó cselekményeket. Az állam akkor rendelkezik büntető joghatósággal, ha a cselekményt az állam területén követték el; ha a feltételezett elkövető az adott állam állampolgára; illetve ha a feltételezett elkövető kiemelt védelem alatt álló javak ellen követett el bűncselekményt és az adott állam területén tartózkodik.¹⁰⁶

Ezen felül, a jegyzőkönyv jelentősége abban is áll, hogy nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén is alkalmazható, ha az valamelyik részes fél területén fordul elő. Ugyanakkor kiemelendő, hogy a dokumentum nem alkalmazható belső zavargások esetén, így például felkelésekkor, erőszakos cselekményekkor és egyéb hasonló jellegű cselekményekkor.¹⁰⁷

A Hágai Egyezmény és az azt kiegészítő jegyzőkönyvek alapozzák meg a kulturális örökségvédelmi jog kereteit, beleértve a hadviselő felek általi megszállást is. Ugyanakkor ezen

---

¹⁰³ 2006. évi XXIX. törvény a kulturális javak fegyveres összetűzés esetén való védelemről szóló 1954. évi Hágai Egyezmény Második Kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről és a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról (hatályos: 2006. február 23 –) 10.cikk

¹⁰⁴ *Enhanced Protection*. UNESCO, Forrás: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/armed-conflict-and-heritage/lists/enhanced-protection/> (Letöltve: 2021.01.31.)

¹⁰⁵ *ibid.*

¹⁰⁶ 2006. évi XXIX. törvény a kulturális javak fegyveres összetűzés esetén való védelemről szóló 1954. évi Hágai Egyezmény Második Kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről és a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról (hatályos: 2006. február 23 –) 16.cikk

¹⁰⁷ *ibid.* 22.cikk

dokumentumok ratifikációja nem kötelező, amely számos problémát felvet abban az esetben, ha a kulturális javak egy nem részes állam területén pusztulnak el.¹⁰⁸

4.3 Világörökségi Egyezmény

A Világörökségi Egyezmény, avagy teljes nevén az 1972. évi a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló UNESCO egyezmény létrehozta a Világörökségi Jegyzéket, amely listán olyan kulturális és természeti örökségek szerepelnek, melyeket kiemelendőnek és egyetemes értékűnek tekintenek.¹⁰⁹ Az egyezménynek jelenleg 167 állam a részese. A Világörökségi Jegyzék 1121 örökségvédelem alatt álló értéket listáz, melyből 869 kulturális természetű, 213 természeti, és 39 vegyes jellegű.¹¹⁰

Az egyezmény egy fontos joghézagot tölt ki, miszerint békeidőben is alkalmazandó, ugyanakkor nem kerül felfüggesztésre fegyveres konfliktus esetén sem, mikor is útmutatással szolgál a fegyveres erők számára.¹¹¹ A világörökség részét képező javak védelme elsődlegesen azon állam feladata, amelynek területén megtalálható.¹¹² A 2001-es afganisztáni események hatására – mikor is a világörökségi listán szereplő bamiján Buddha-szobrokat az Iszlám Állam elpusztította –, az UNESCO 2003-ban elfogadott egy nyilatkozatot a kulturális örökségek szándékos pusztításáról. A nyilatkozat kooperációra kötelezi a részes feleket annak érdekében, hogy felelősségre vonják azon államokat vagy egyéneket, akik szándékosan rongálják meg a Világörökségi Jegyzéken szereplő értékeket. Az államoknak kötelességük létrehozni a megfelelő igazságszolgáltatási kereteket és büntetőjogi szankciókat. Ezen felül biztosítaniuk kell az államok közötti információmegosztást és megfelelő projekteket kell indítaniuk a figyelemfelhívás érdekében.¹¹³

A Hágai Egyezményt és annak két kiegészítő jegyzőkönyvét, valamint a Világörökségi Egyezményt olyan további egyezmények támogatják meg, mint az 1970. évi a kulturális javak jogtalan importjának, exportjának és tulajdonjog-átruházásának tilalmát és megakadályozását szolgáló eszközökről szóló UNESCO-egyezmény és az 1995. évi a lopott vagy illegálisan

---

¹⁰⁸ O'Keefe, Roger; Péron, Camille; Musayev, Tofiq; Ferrari, Gianluca: *i.m.* 3.o.

¹⁰⁹ 1985.évi 21. törvényerejű rendelet a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete Általános Konferenciájának ülészakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezmény kihirdetéséről (hatályos: 1985. december 30 –) 11.cikk

¹¹⁰ *World Heritage List Statistics*. UNESCO. Forrás: <https://whc.unesco.org/en/list/stat/> (Letöltve: 2021.01.30.)

¹¹¹ O'Keefe, Roger; Péron, Camille; Musayev, Tofiq; Ferrari, Gianluca: *i.m.* 7.o.

¹¹² 1985.évi 21. törvényerejű rendelet a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete Általános Konferenciájának ülészakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezmény kihirdetéséről (hatályos: 1985. december 30 –) 4.cikk

¹¹³ Vrdoljak, Ana Filipa: *i.m.* 20-24.o.

exportált kulturális javakról szóló UNIDROIT-egyezmény.¹¹⁴ Ezen felül fontos szerepet játszanak az ENSZ Biztonsági Tanácsának határozatai, az ENSZ Főtitkár közleményei és a regionális megegyezések.¹¹⁵

5 KULTURÁLIS NÉPIRTÁS ESETJOGA

A szükséges elméleti, történeti és jogi alapokat követően a kulturális népiirtás esetjogára térek ki. Ezek az esetjogok arra szolgálnak, hogy ismertessem az elmúlt évtizedek kulturális népiirtásnak megfelelő mintapéldáit. Az, hogy ezek a cselekmények nem kulturális népiirtásként kategorizáltak, a fennálló joghézag tehető felelőssé. Ezek a példák megfelelően reprezentálják mennyire aktuális és sürgető lenne a kulturális népiirtás kodifikációja és a megfelelő szankciók létrehozása.

5.1 Dubrovnik

A délszláv háború során lezajlott kulturális és vallási értelemben végebe vitt pusztítás a legnagyobb rombolás, melyet kulturális örökség ellen elkövettek a második világháború óta Európában. 1991-1999 között leginkább Bosznia-Hercegovina, Koszovó és Horvátország vált a kulturális népiirtás áldozatává.¹¹⁶ A Jugoszláv Néphadsereg a kulturális és vallási építmények szándékos bombázását hajtotta végre, melyek közül számos az UNESCO Világörökségi Jegyzéként szerepelt.¹¹⁷ A pusztítás célja egy kulturálisan homogén társadalom létrehozása volt. A leglátványosabb pusztításokat a dubrovniki bombázás, a Szarajevói Nemzeti Könyvtár leégetése és a Mostari híd felrobbantása jelentette. A kulturális rombolás nem a háború járulékos veszteségei voltak, hanem szándékos, előre eltervezett és szisztematikus támadások, melyeket sokszor a helyi lakosság ellen elkövetett támadás követte.¹¹⁸

A dubrovniki óváros 1979. óta képezi a világörökség részét. A Jugoszláv Néphadsereg 1991-ben vette ostrom alá Dubrovnik városát, majd 1992 augusztusától szerb paramilitáris erőkkel karöltve közvetlen támadásokat intéztek a város ellen. Annak tudatában, hogy Dubrovnikban jó formán nem volt ellenálló erő, a rombolás nem tudható be a háború következményének. Különösképpen nem magyarázza az olyan műemlékek és vallás helyek lerombolását, mint a Szent Jeromos ferences kolostor vagy a Tresteno-i Arborétum.¹¹⁹

---

¹¹⁴ O'Keefe, Roger; Péron, Camille; Musayev, Tofiq; Ferrari, Gianluca: *i.m.* xiii.o.

¹¹⁵ O'Keefe, Roger; Péron, Camille; Musayev, Tofiq; Ferrari, Gianluca: *i.m.* vii.o.

¹¹⁶ Walasek, Helen: *Targeting History and Memory*. 2016, Forrás: <http://heritage.sensecentar.org> (Letöltve: 2021.01.30.)

¹¹⁷ Vrdoljak, Ana Filipa: *i.m.* 8.o.

¹¹⁸ Walasek, Helen: *i.m.*

¹¹⁹ M'Baye, Kebe: *Final report of the United Nation Commission of Experts established pursuant to security council resolution. S/1994/674/Add.2* (Vol. V) 3-4.o.

1991-től kezdve fokozatosan bombázzák Dubrovnik városát, mely a legjelentősebb károkat 1991. december 6-án szenvedte el. A szakértők álláspontja szerint az óvárost szándékosan bombázták annak kulturális jelentősége miatt, ám ezt a Jugoszláv Néphadsereg tagadta. A bombázásnak olyan kulturálisan és vallásilag kiemelkedő épületek estek áldozatul, mint a Sponza Palota, az óváros jezsuita temploma, egy ferences rendi harangtorony, az óratorony, a Szent Klára kolostor és az Ünnepi Palota archívumai. A szakértők szerint, az óváros épületeinek 55,9%-át rongálódott meg tűz vagy a tartóelemek sérülésének következtében.¹²⁰

A Hágai Nemzetközi Törvényszék (ICTY) két esetet vizsgált. Először 2001 februárjában a volt Jugoszláv Néphadsereg négy tisztje, Pavle Strugar tábornok, Miodrag Jokić és Milan Zec admirális, valamint Vladimir Kovačević százados ellen. Vádemelés egyedül Pavle Strugar tábornokkal szemben történ Dubrovnik óvárosának bombázása vádjával és 7,5 év börtönre ítélik. Miodrag Jokić admirális elismerte bűnösségét, őt 7 év börtönbüntetéssel sújtották. Milan Zec admiralist bizonyíték hiányában felmentették, Vladimir Kovačević századost pedig kényszergyógykezelésre ítélték és egy szerb pszichiátriai intézetbe került.¹²¹ Mind Strugar tábornokot, mind Jokić admiralist háborús bűncselekményekért ítélték el.¹²² A második eljárás, a Milošević-per horvát szakaszában történt, mikor is a volt jugoszláv, majdani szerb államfőt vádolták meg. Az ellene intézett Horvátországban elkövetett 32 vádpont közül 12 eset Dubrovnik és annak óvárosának pusztításához kapcsolódott.¹²³ Milošević háborús bűntettek és emberiség elleni bűncselekmények vádjával állt bíróság elé. Ítélet esetében nem született, mivel az eljárás ideje alatt elhalálozott.¹²⁴

Dubrovnik bombázása a kulturális népirtás 1990-es évekbeli mintapéldája. A bombázást nem katonai célból hajtották végre, hanem ez ellenállás megtörése és egy heterogén társadalom elérése érdekében. A helyzetet súlyosbítja, hogy számos építmény az UNESCO világörökségi listáján szerepelt. A kulturális népirtás bűncselekményének hiányában háborús bűncselekményekért és emberiség elleni bűncselekményért állították bíróság elé az elkövetőket. Kétségtelen, hogy ezen bűncselekmények állnak jelenleg legközelebb a kulturális népirtás büntettségéhez, ugyanakkor mégsem annyira súlyosak, mint a népirtás.

---

¹²⁰M'Baye, Keba: *i.m.* 4-5.o.

¹²¹Walasek, Helen: *i.m.*

¹²²Kovacevic, Tamara: *Most Wanted: „The Dubrovnik Four”*. BBC News, 2002. április 22. Forrás: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1943414.stm> (Letöltve: 2021.01.30.)

¹²³Walasek, Helen: *i.m.*

¹²⁴*The Charges Against Slobodan Milosevic*. Deutsche Welle, 2006. március 11. Forrás: <https://www.dw.com/en/the-charges-against-slobodan-milosevic/a-1931386> (Letöltve: 2021.01.30.)

4. kép: Sponza-palota 1991-ben és napjainkban (Saját szerk.)

Képek forrása: <http://heritage.sensecentar.org>; <https://www.horvatorszaginfo.hu/helyek/dubrovnik/latnivalok-sponza-palota> (letöltve: 2021.01.30.)¹²⁵

5. kép: Ferences kolostor 1991-ben és napjainkban (Saját szerk.)

Képek forrása: <http://www.presidentsmedals.com/Entry-14260> (Letöltve: 2021.01.30.)¹²⁶

5.2 Afganisztán

A bamijáni Buddhák, két monumentális nagyságú, 53 és 40 méter magas kőből kifaragott alkotások.¹²⁷ A szobrok az afgán javaslati listán szerepeltek a világörökségi listára kerülés érdekében. Megalkotásuk az V.század környékére tehető és a világ legnagyobb Buddha szobrai

¹²⁵ Walasek, Helen: *i.m. és Sponza-palota – Dubrovnik látnivalói sorozat*. Horvátországinfo. Forrás: <https://www.horvatorszaginfo.hu/helyek/dubrovnik/latnivalok-sponza-palota> (letöltve: 2021.01.30.)

¹²⁶ Gaze, Hannah: *Reconstructing Dubrovnik*. President's Medal, Forrás: <http://www.presidentsmedals.com/Entry-14260> (Letöltve: 2021.01.30.)

¹²⁷ *Bamiyan. Afghanistan* Britannica. Forrás: <https://www.britannica.com/place/Bamiyan> (Letöltve: 2021.02.01.)

között tartották őket számon. A szobrokat a buddhisták és nem buddhisták is nagy becsben tartották különösen a Selyemút aranykorában.¹²⁸

A tálibok jelenléte és térnyerése 1994 óta fokozatosan erősödött Afganisztánban. Az ENSZ már ekkoriban is kifejezte félelmét a hatalomátvétel kapcsán és évekkel a bekövetkezett tragédia előtt, 1997-ben az UNESCO is hangot adott kétségeinek a Bamiján-völgyi Buddhák biztonságát illetően.¹²⁹ 2001-re a tálib rezsim megszerezte Afganisztán 90% felett az irányítást, amely drasztikus megváltoztatta annak helyzetét.¹³⁰ 2001. február 26-án, Mullah Omar, a tálibok vezetője rendeletbe foglalta, hogy az összes nem muszlim kegyhelyet el kell pusztítani.¹³¹ 2001 márciusában, mindössze 10 nap leforgása alatt pusztították el dinamittal a Bamiján-völgyi Buddhákat.¹³²

A pusztítás nem katonai okból történt. Az egyetlen cél az volt, mindent, ami nem összeegyeztethető a tálibok által vallott kultúrával és vallással azt elpusztítsák. Míg korábban a délszláv háborúk és az Irak-iráni háború során a kulturális pusztítás bombázás, vagy impulzív etnikai gyűlölet következménye volt, addig Afganisztánban ezt előre eltervezték, a médiában előre bejelentették és dokumentálták az egészet.¹³³ A tálibok szerint, a Buddha szobrok a hitetlenek istenei voltak, a mai napig tisztelték őket és talán újra istenekként tekintettek volna rájuk. A cél az ősi afgán kultúra teljes elpusztítása volt.¹³⁴ A hiedelmekkel ellentétben, a merényletet nem a buddhisták ellen, hanem a hazara nép öröksége ellen szólt. A hazarák, a Bamiján-völgyben élő őslakos nép, amelyek sokáig autonóm tartományban éltek Afganisztánon belül. A Buddhák az identitásuk jelképei voltak, így a támadás az ő személyiségjegyeik ellen is szóltak.¹³⁵

Az elkövetők felelőssége vonása mind a mai napig elmaradt több okból kifolyólag. Afganisztán a bűncselekmény elkövetésének idején nem volt részese sem a Hágai Egyezménynek, sem az azt kiegészítő jegyzőkönyveknek. Ugyanakkor ezek sem keletkeztettek volna joghatóságot, mivel nemzetközi háborús helyzetre vonatkoznak és az afgán helyzetet

---

¹²⁸ Lostal, Marina: „The Misplaced Emphasis on the Intangible Dimension of Cultural Heritage in the Al Mahdi Case at the ICC.” *The McGill Journal of International Law & Legal Pluralism*. Vol. 1. No. 2. (2017) 55.o.

¹²⁹ Francioni, Francesco; Lanzerini, Federico: „The Destruction of the Buddhas of Bamiyan and International Law”. *European Journal of International Law* Vol. 14 No. 4, 619–651.o. 2003. 622-625.o.

¹³⁰ Lostal, Marina: *i.m.* 55.o.

¹³¹ Centlivres, Pierre: „The Controversy over the Buddhas of Bamiyan”. *South Asia Multidisciplinary Academic Journal*, No. 2, 2008. 2.o.

¹³² Lostal, Marina: *i.m.* 55.o.

¹³³ Francioni, Francesco; Lanzerini, Federico: *i.m.* 620.o.

¹³⁴ Francioni, Francesco; Lanzerini, Federico: *i.m.* 626-627.o

¹³⁵ Centlivres, Pierre: *i.m.* 7.o.

belső konfliktusnak minősítették.¹³⁶ Ha lett is volna joghatósága a nemzetközi közösségnek, az elkövetőket háborús bűncselekményért és emberiség elleni bűncselekményért állíthatta volna nemzetközi bíróság elé.¹³⁷ Ugyan Afganisztán a Világörökségi Egyezményt ratifikálta, amely békeidőben is alkalmazható, de a Buddhák nem szerepeltek a Világörökségi Jegyzékben és elsődlegesen az állam feladata lett volna megóvni a kulturális javakat és szankcionálni az elkövetőket. Még ha a vádemelést sikeresen elő is tudta volna az állami igazságszolgáltatás készíteni, egyrésztől nehéz lett volna kijelölni a vádlottakat – mivel önkéntesek és erőszakkal a fegyveres erők kötelékébe kényszerített civilek is a fegyveres csapatok részét képezik –; másrésztől még ennél is nehezebb lett volna elfogni őket; harmadrészt nem valószínű, hogy a tálib rezsim önmaga ellen büntetőeljárást indított volna.¹³⁸

A bűncselekmény ugyanakkor nem marad visszhang nélkül. Az UNESCO válaszul 2003-ban elfogadta a kulturális örökségek szándékos pusztításáról szóló nyilatkozatot, amely a Bamiján-völgyben elkövetett pusztítást az emberiség közös öröksége ellen elkövetett bűncselekménynek titulálta. Ezen felül felszólította a tagállamokat, hogy mielőbb ratifikálja a Hágai Egyezményt és annak jegyzőkönyveit, valamint a Világörökségi Egyezményt.¹³⁹ Ennek Afganisztán eleget is tett és 2017. október 26-án a Hágai Egyezményt és az Első Kiegészítő Jegyzőkönyvet¹⁴⁰, majd 2018. március 12-én a Második Kiegészítő Jegyzőkönyvet ratifikálta, de mindez már a legitim afgán kormányhoz köthető.¹⁴¹ Ezen felül nem sokkal a szobrok felrobbantása után 2001 márciusában a bamijáni Buddhák felkerültek a világörökségi listára, hogy megóvják a maradványokat.¹⁴²

Az Afganisztánban történtek felszínre hozták az örökségvédelmi egyezmények hiányosságait. A dokumentumok többsége továbbra is csak nemzetközi fegyveres konfliktusok esetén alkalmazhatók és ratifikációjuk önkéntes alapú. Ezen felül ezen egyezmények nem tudtak alkalmazni a megváltozott nemzetközi környezethez, azaz a nem állami szereplők

---

¹³⁶ Bren, Whitney: „Terrorists and Antiquities: Lessons from the Destruction of the Bamiyan Buddhas, Current ISIS Aggression, and a Proposed Framework for Cultural Property Crimes”. *Arts & Entertainment Law Journal*. Vol. 4. No. 1. (2015) 230-232.o.

¹³⁷ Francioni, Francesco; Lanzerini, Federico: *i.m.* 644.o.

¹³⁸ Bren, Whitney: *i.m.* 231-232.o.

¹³⁹ Vrdoljak, Ana Filipa: *i.m.* 20.o.

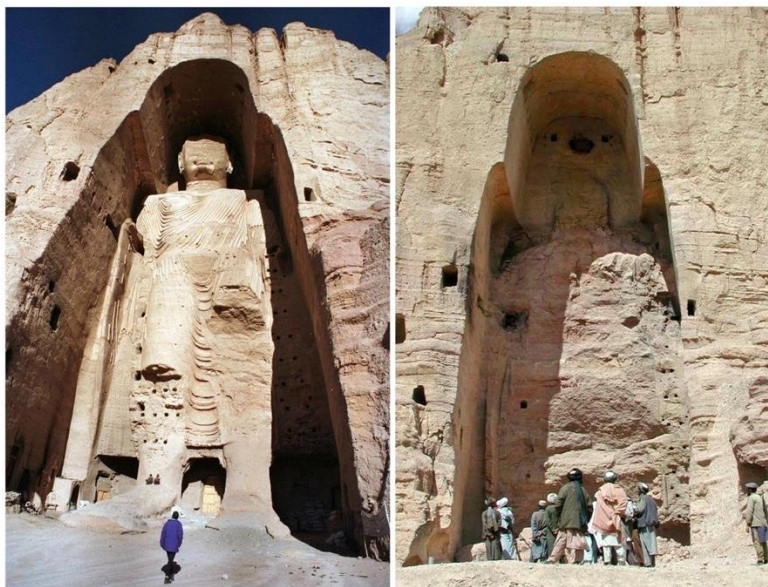
¹⁴⁰ *Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, The Hague, 14 May 1954*. International Committee of the Red Cross. Forrás: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=400 (Letöltve: 2021.02.01.)

¹⁴¹ *Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict The Hague, 26 March 1999*. International Committee of the Red Cross. Forrás: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=590 (Letöltve: 2021.02.01.)

¹⁴² Vrdoljak, Ana Filipa: *i.m.* 20.o.

megjelenéséhez. Ezeknek a problémának kiküszöbölésére szükség lenne a kulturális népiertás kodifikációja, amely háborúban és békeidőben egyaránt alkalmazható lenne és amely kellő komolyságot adna az ilyen jellegű bűncselekmények súlyához, de emellett a világországainak nagyobb elköteleződése és bevonódása is szükséges lenne.

6. kép: A Bamiján-völgyi Buddhák 2001 előtt és 2001 után (Saját szerk.)

Képek forrása: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/07/30/what-mullah-omar-took-from-afghanistan-that-can-never-be-returned/> (Letöltve: 2021.02.01.)¹⁴³

5.3 Irak és Szíria

Az Iszlám Állam (továbbiakban ISIS) 2014-2015 között kezdte meg térnyerését Irakban és Szíriában.¹⁴⁴ Megjelenésével a közel 10 évvel ezelőtti megoldatlan probléma került ismét felszínre, miszerint a nemzetközi egyezmények nem képesek hatékonyan fellépni a kvázi-állami szereplők ellen. Az ISIS megjelenésével egyidejűleg elterjed a kulturális terrorizmus fogalma és a világ elkezdte felismerni, hogy az antikvitások illegális értékesítése épp olyan mértékű pusztítás, mintha megsemmisítenék őket, hiszen szinte sosem kerülnek vissza eredeti lelőhelyükre.¹⁴⁵

¹⁴³ Taylor, Adam: *What Mohammad Omar took from Afghanistan that can never be returned*. The Washington Post, 2015. július 30. Forrás: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/07/30/what-mullah-omar-took-from-afghanistan-that-can-never-be-returned/> (Letöltve: 2021.02.01.)

¹⁴⁴ *Az Iszlám Állam tündöklése és bukása*. Euronews, 2019. október 28. Forrás: <https://hu.euronews.com/2019/10/28/az-iszlam-allam-tundoklese-es-bukasa> (Letöltve: 2021.02.02.)

¹⁴⁵ Nováček, Karel et al.: *The Intentional Destruction of Cultural Heritage in Iraq*. Rashid, München. 6.o,

Irak 12 000 régészeti lelőhelye közül 1800 az Iszlám Állam által meghódított területekre esett.¹⁴⁶ Több, mint 40 kulturális jelentőséggel bíró építmény vált az ISIS áldozatául. Leginkább az általuk megszállt területeken voltak veszélyben: Moszul tartomány, Sinjar tartomány, Anbar tartomány, Salah al-Din tartomány, Divala tartomány.¹⁴⁷

A Moszuli Egyetemi Könyvtár 2014 decemberében égették le.¹⁴⁸ Ezt követően 2015 januárjában a nemzeti könyvtárat kifosztották és a könyveket elégették, melynek során pótolhatatlan kéziratok semmisültek meg.¹⁴⁹ Ezután a Moszuli Múzeum esett áldozatul az Iszlám Állam pusztításának. Ez Irak második legnagyobb múzeuma és többek között a Hatrából és Ninivéből idemenekített műemlék értékű szobrokat őrizték itt. Ezek a szobrok és még sok más műkincs is a pusztítás áldozatául esett.¹⁵⁰

Ninive a legrégebbi asszír város és egykoron a világ legnagyobb városa volt, melynek történelme időszámításunk előtt 900-ig nyúlik vissza.¹⁵¹ A várost egy 12 kilométer hosszúságú fal vette körül, 15 kapuval. Az ISIS többek között ezt a falat és a kapukat rombolta le.¹⁵² A Nergal kapu – melynek építése időszámításunk előtt 700-ra nyúlik vissza – lerombolása különösen nagy veszteség volt, mivel ez volt az egyetlen kapu, melynél korábban teljesen épségben megmaradtak a kaput díszítő védelmező szárnyas szobrok.¹⁵³ A pusztítás rendkívül nagy jelentőségű, mivel AsszírIA az arab muszlimok, arab keresztények és a modernkori asszír társadalom bölcsője, így az itt fellelhető kulturális javak az identitásuk részét képezték.¹⁵⁴ Az ISIS csak Ninive tartományban több, mint 114 esetben hajtott végre merényletet kulturális jelentőségű építmények ellen.¹⁵⁵

Nimrud 2015 márciusában esett az ISIS áldozatául.¹⁵⁶ A közel 3200 éves asszír város¹⁵⁷ relikviái Irak legértékesebb kincsei közé tartoztak. Az Iszlám Állam harcosai több ezer éves

---

¹⁴⁶ Terrill, W.Andrew: *Antiquities Destruction and Illicit Sales as Sources of ISIS Funding and Propaganda*. Strategic Studies Institute, US Army War College, USA, 2017. 8.o.

¹⁴⁷ Nováček, Karel et al.: *i.m.* 7.o.

¹⁴⁸ Curry, Andrew: *Here Are the Ancient Sites ISIS Has Damaged and Destroyed*. National Geographic, 2015. szeptember 1. Forrás: <https://www.nationalgeographic.com/news/2015/09/150901-isis-destruction-looting-ancient-sites-iraq-syria-archaeology/> (Letöltve: 2021.02.02.)

¹⁴⁹ Terrill, W.Andrew: *i.m.* 8.o.

¹⁵⁰ Curry, Andrew: *i.m.*

¹⁵¹ *ibid.*

¹⁵² Romey, Kristin: *Exclusive Photos Show Destruction of Nineveh Gates by ISIS*. National Geographic, 2016. április 19. Forrás: <https://www.nationalgeographic.com/news/2016/04/160419-Islamic-State-ISIS-ISIL-Nineveh-gates-Iraq-Mosul-destroyed/> (Letöltve: 2021.02.02.)

¹⁵³ *Nergal Gate*. Learning Sites.com, 2016. december 12. Forrás:

http://www.learningsites.com/Nineveh/NergalGate_Nineveh_home.php (Letöltve: 2021.02.02.)

¹⁵⁴ Romey, Kristin: *i.m.*

¹⁵⁵ Nováček, Karel et al.: *i.m.* 7.o.

¹⁵⁶ Terrill, W.Andrew: *i.m.* 9.o.

¹⁵⁷ Curry, Andrew: *i.m.*

freskókat és szobrokat tettek tönkre.¹⁵⁸ Nimrudot Hatra városa követte 2015 áprilisában. Az időszámításunk előtt 5.századra visszanyúló város számos istenség templomának adott otthont.¹⁵⁹ A város 1985 óta az UNESCO világörökségi listáján szerepelt, de ez sem állította meg az Iszlám Államot, hogy épületek falait, szobrokat és kőfaragásokat tegyenek tönkre. Khorsabad ősi asszír város sem menekült meg a pusztítás elől, melynek történelme időszámításunk előtt 700-ra vezethető vissza és az.¹⁶⁰

Emellett olyan jelentős kulturális javakat pusztítottak el, mint a 4.századi keresztény Mar Behnam kolostort vagy Jónás Próféta Mecsétét. Ez jól mutatja, hogy az ISIS-nek mindegy milyen valláshoz kötődnek az építmények, ha azok nem egyeznek az általuk vallott nézetekkel¹⁶¹

Az Iszlám Állam pusztítása Irakban előre eltervezet és szisztematikus volt. 2016 májusára 41 történelmi jelentőségű épületet rongáltak meg vagy pusztították el teljesen. Ezen tevékenységek részei voltak a helyi kulturális közösség ellen elkövetett fizikai népirtásnak.¹⁶² Az ISIS ezáltal kívánta kitörölni egész nemzetek identitástudatát.¹⁶³

Az Iszlám Állam nem mutatott könyörületet az szíriai Palmüra városánál sem. Palmüra a Római és a Perzsa Birodalom határán fekvő karavánváros volt. Az UNESCO főigazgatója, Irina Bokova úgy fogalmazott, hogy a civilizációk kereszteződésében fekvő Palmüra művészete és építésze a szír identitás és történelem komplexitásának és gazdagságának szimbóluma.¹⁶⁴ Palmüra 1980 óta szerepelt a világörökségi listán.¹⁶⁵

Az ISIS 2015. május 21-én szállta meg Palmüra városát, majd ígéretet tettek arra, hogy nem rombolják le a legjelentősebb kulturális értékeket. Aggodalomra adott okot, hogy az ókori Palmüra keleti isteneket dicsőített és ez az Iszlám Állam szemében pogány vallás. Leginkább Bel templomát tekintették veszélyeztetettnek, mely a leghatalmasabb pogány istenhez volt köthető. A szír antikvitásokért felelős miniszter úgy fogalmazott, hogy ez a templom Szíria és az egész Közel-Kelet legjelentősebb műemléke.¹⁶⁶

Az aggodalmak nem voltak alaptalanok, az ISIS harcosai elfogták, megkínózták és lefejezték Palmüra vezető régészét, Khaled al-Asaadot. Ezt követően 2015 augusztusában

---

¹⁵⁸ Terrill, W.Andrew: *i.m.* 10.o.

¹⁵⁹ Curry, Andrew: *i.m.*

¹⁶⁰ Terrill, W.Andrew: *i.m.* 10-11.o.

¹⁶¹ Curry, Andrew: *i.m.*

¹⁶² Nováček, Karel et al.: *i.m.* 8.o.

¹⁶³ Terrill, W.Andrew: *i.m.* 2.o.

¹⁶⁴ Terrill, W.Andrew: *i.m.* 11-12.o.

¹⁶⁵ Pontecorvi, Andrea: „Is It Possible to Prosecute the Intentional Destruction of Cultural Property by the Islamic State in Syria, Iraq and Lybia.” *ILSA Journal of International & Comparative Law. Vol. 26. No. 1.*(2019) 19.o.

¹⁶⁶ Terrill, W.Andrew: *i.m.* 13-14.o.

megkezdődött Palmüra műemlékeinek elpusztítása és felrobbantják a Bel templomot. 2015 októberében három embert is kivégeztek, akik igyekeztek megóvni a megmaradt antik oszlopokat. A pusztítás 2016 decemberében ért véget a római amfiteátrum lerombolásával.¹⁶⁷

Az Iszlám Állam által elkövetett bűncselekmények Irakban és Szíriában a mai napig büntetlenül maradtak, melynek okai igen komplexek. Kétségtelen, hogy az Iszlám Állam harcosai a nemzetközi jog értelmében háborús bűncselekményeket és emberiség elleni bűncselekményeket követtek el, de sem Irak, sem Szíria nem ratifikálta a Római Statútumot vagy a Hágai Egyezmény Második Kiegészítő Jegyzőkönyvét.¹⁶⁸ Ezen felül a felelősség kérdése kritikus. Főszabályként elmondható, hogy a nemzetközi jog államokra vonatkozik. Az ENSZ kategorikusan kijelentette, hogy az Iszlám Államot nem tekinti államnak.¹⁶⁹ Mindemelllett a Montevideói egyezmény értelmében négy feltételnek kell teljesülnie az államhoz váláshoz. Ezek a feltételek az állandó népesség, meghatározott terület, kormány és a más államokkal való kapcsolatfelvétel képessége. Ezen négy feltétel egészül ki a függetlenséggel és a legitimitációval. Ennek értelmében az Iszlám Állam nem minősül államnak.¹⁷⁰ Irak és Szíria hiába ratifikálta Hágai Egyezményt és a Világörökségi Egyezményt, azok nem rendelkeznek jogi kötőerővel, mert az Iszlám Állam – ami a bűncselekményeket elkövette – nem csatlakozott hozzá. Ez egy ördögi körhöz vezet, hiszen az ISIS, ha akarta sem tudta volna ratifikálni ezeket a nemzetközi dokumentumokat, hiszen nem tekintik államnak.¹⁷¹

A nemzetközi büntetőjog ugyanakkor lehetőséget ad az egyéni felelősségre vonásra. Ennek ellenére ez sem alkalmazható, mivel Irak és Szíria nem ratifikálta a Római Statútumot. A Nemzetközi Büntetőbíróságnak azon államokban van joghatósága, melyek csatlakoztak ezen szerződéshez. Ugyanakkor Irak vagy Szíria saját területi joghatóság körében élhetett volna az igazságszolgáltatással.¹⁷²

A megoldást a nemzetközi szokásjog jelentené. Ez alkalmas arra, hogy kitöltse a joghézagokat. Annak ellenére, ha egy állam nem ratifikált egy egyezményt, a nemzetközi szokásjog továbbra is alkalmazható rá. A nemzetközi szokásjog értelmében pedig a háborús bűnök és emberiség elleni bűncselekmények büntetendők. Egy *ad hoc* nemzetközi büntetőjogi bíróság előtt felelősségre lehetne vonni az elkövetőket a nemzetközi szokásjog alapján, mint az Nürnbergben; a délszláv háború és a ruandai népirtás után is tették. Ugyanakkor

---

¹⁶⁷ Terrill, W. Andrew: *i.m.* 14-17.o.

¹⁶⁸ Hill, Caitlin V.: *i.m.* 212.o.

¹⁶⁹ Pontecorvi, Andrea: *i.m.* 24-25.o.

¹⁷⁰ Hill, Caitlin V.: *i.m.* 212-213.o.

¹⁷¹ Hill, Caitlin V.: *i.m.* 213-214.o.

¹⁷² Hill, Caitlin V.: *i.m.* 214.o.

ennek létrehozása a mai napig nem történt meg és sem Irak, sem Szíria nem vonta felelősségre az elkövetőket, így azok továbbra is büntetlenek.¹⁷³

Az Iszlám Állam pusztítása Irakban és Szíriában még inkább felszínre hozta a kulturális javakat védő egyezmények hiányosságait, melyek már az afganisztáni esetről is jelen voltak. Jelenleg az egyik legnagyobb probléma, hogy az örökségvédelmi egyezmények nem rendelkeznek a fél-állami szervezetekről, melyek napjainkban leginkább okolhatóak a kultúra területén végbement pusztításért, és ezzel egyúttal a kulturális népirtásért.

7. kép: Nergal kapu 2006-ban és 2016-ban (Saját szerk.)

Képek forrása: <https://gatesofnineveh.wordpress.com/2016/06/08/isis-destroys-temple-of-nabu-at-nimrud-nergal-gate-at-nineveh/> (Letöltve: 2021.02.03.)¹⁷⁴

8. kép: Jónás Próféta Mecsete 2016 előtt és 2016 után (Saját szerk.)

Képek forrása: <https://www.islamiclandmarks.com/palestine-other/mosque-of-yunus-as;>
<https://www.dailymail.co.uk/news/article-4166894/ISIS-destruction-popular-Mosque-prophet-Jonah.html> (Letöltve: 2021.02.03.)¹⁷⁵

¹⁷³ Hill, Caitlin V.: *i.m.* 215-219.o.

¹⁷⁴ Jones, Christopher: *ISIS destroys Temple of Nabu at Nimrud, Nergal Gate at Nineveh.* Gates of Nineveh, 2016. június 8. Forrás: <https://gatesofnineveh.wordpress.com/2016/06/08/isis-destroys-temple-of-nabu-at-nimrud-nergal-gate-at-nineveh/> (Letöltve: 2021.02.03.)

¹⁷⁵ Huzafa, Abu: *Mosque of Profet Yunus.* Islamic Landmarks, Forrás: <https://www.islamiclandmarks.com/palestine-other/mosque-of-yunus-as> (Letöltve: 2021.02.03.)

Davies, Gareth: *The shocking aftermath of ISIS' trail of destruction: Iraqi troops discover the iconic tomb of*

9. kép: Bel Templom 2015 előtt és 2015 után (Saját szerk.)

Képek forrása: <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/01/satellite-images-reveal-isis-destruction-of-palmyras-temple-of-bel>; <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/syrian-troops-find-palmyras-ancient-ruins-in-better-shape-than-expected-180958588/> (Letöltve: 2021.02.04.)¹⁷⁶

5.4 Mali

Az utóbbi években a kulturális népiirtás témájában a legnagyobb visszhangot talán a Maliban történt kulturális pusztítás keltette. Az egyre gyakoribb és egyre aktuálisabb kulturális népiirtásként azonosítható cselekmények egyértelműen rávilágítanak arra, hogy a probléma továbbra is megoldást igényel.

Maliban 2012 óta fegyveres konfliktusok zajlanak az ország területén a kormányzati erők és több milicista szervezet között. Utóbbiak közül az alábbi szervezetek meghatározóak a térségben:

- Mouvement national de libération de l’Azawad (MNLA),
- al-Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM),
- Ansar Dine,
- Mouvement pour l’unicité et le jihad en Afrique de l’Ouest (MUJAO),
- arab milíciák.¹⁷⁷

---

prophet of Jonah smashed to smithereens as they retake parts of Mosul. Daily Mail, 2017. január 28. Forrás: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-4166894/ISIS-destruction-popular-Mosque-prophet-Jonah.html> (Letöltve: 2021.02.03.)

¹⁷⁶Quinn, Ben: *Isis destruction of Palmyra’s Temple of Bel revealed in satellite images.* The Guardian, 2015. szeptember 1. Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/01/satellite-images-reveal-isis-destruction-of-palmyras-temple-of-bel> (Letöltve: 2021.02.04.)

Lewis, Danny: *Syrian Troops Find Palmyra’s Ancient Ruins In Better Shape Than Expected.* Smithsonian Magazine, 2016. március 29. Forrás: <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/syrian-troops-find-palmyras-ancient-ruins-in-better-shape-than-expected-180958588/> (Letöltve: 2021.02.04.)

¹⁷⁷ Maroonian, Anaïs: *Mali, Destruction of World Cultural Heritage.* University of Geneva, Genf, 2013. Forrás: <https://casebook.icrc.org/case-study/mali-destruction-world-cultural-heritage> (Letöltve: 2021.02.07.)

Mali északkeleti részén fekvő városa, Timbuktu már 1988 óta a világörökség részét képezi, annak 3 nagy mecsetével, 16 temetőjével és mauzóleumával. Éppen ezért, a milicista szervezetek megjelenésével a város és Askia sírja azonnal veszélyeztetett státuszba került. Az aggodalom nem volt alaptalan, az Ansar Dine vezetője úgy fogalmazott, hogy egyetlen mauzóleum sem maradhat Timbuktaban, mert az Allahnak nem tetsző lenne. Ez nem csupán üres fenyegetés volt, 2012 májusa és júliusa között az Ansar Dine, az AQIM és a MUJAO sorozatos támadásokat indítottak a város kulturális javai ellen, melynek során 9 mauzóleum, 2 mecset és 2 történelmi műemlék pusztult el. Július végére Timbuktu 16 mauzóleumából 14-et lerombolnak.¹⁷⁸ Ezen felül óriási csapás a világörökségre nézve, hogy az Ahmed Baba Intézetben őrzött 40.000 kézirat is súlyos károkat szenvedett. A kéziratok közül számos egészen a XIII. századra datálható. Közülük 4000 elveszett, ellopták vagy elégették, 10.000 pedig kritikus állapotban van.¹⁷⁹

2012 júliusában Mali a Nemzetközi Büntetőbíróság segítségét kérte. A Nemzetközi Büntetőbíróság eleget is tett a kérésnek és 2015. szeptember 18-án elfogató parancsot adott ki Ahmad Al Faqu Al Mahdi ellen, majd 8 nap múlva elő is állították. Al Mahdi az Ansar Dine tagjaként fontos szerepet játszott Timbuktu elfoglalásában és részt vett a műemlékek lerombolásában. Ezen felül a milíciában is fontos szerepet töltött be, mint a hisbah feje, amely a közérkölc fenntartásáért és a bűnmegelőzésért felel. A per 2016. augusztus 22-24. között zajlott. A vádemelés 9 mauzóleum és 1 mecset lerombolásáért teszi felelőssé, melyek örökségvédelem alatt álltak. A kulturális javakat specifikusan azért választották ki, mert történelmi vagy vallási értékekkel bírtak. Ezeket vagy teljesen lerombolták, vagy súlyos károkat szenvedtek. A helyi lakosságot ez a pusztítás különösen súlyosan érintette. Al Mahdi beismerte bűnösségét és háborús bűncselekményért¹⁸⁰ 9 évnyi börtönre és 2,7 millió euró kártérítésre ítélik.¹⁸¹

A Maliban történtek azért kiemelkedő jelentőségűek, mert 2016 szeptembere az első eset, amikor a Nemzetközi Büntetőbíróság ítéletet hoz kulturális pusztítás témakörében. Ennek értelmében megtörténik a felismerés, miszerint kapcsolat van egy csoport elpusztítása és a kulturális örökség elpusztítása között. Ennek ellenére a kulturális népiirtás nem jelenik meg az

---

¹⁷⁸ *ibid.*

¹⁷⁹ *Re-building Cultural Heritage in Mali*. UNESCO. Forrás: <https://en.unesco.org/news/re-building-cultural-heritage-mali-0> (Letöltve: 2021.02.07.)

¹⁸⁰ *Case Information Sheet*. International Criminal Court, 2018. március 20. Forrás: <https://www.icc-cpi.int/CaseInformationSheets/Al-MahdiEng.pdf> (Letöltve: 2021.02.07.)

¹⁸¹ Maroonian, Anaïs: *i.m.*

ítélelhezatal során és a lehetőségekhez mérten az ennél sokkal szűkebb körű háborús bűncselekményért vonják felelősségre.¹⁸² Az ítélelhezatal során ugyan enyhébb súlyúnak tűnhetett volna a bűntény, hiszen nem személyek, hanem objektumok ellen követték el, ám súlyosbító tényező volt, hogy azok vallási, szimbolikus és érzelmi értékekkel is bírtak. Ezen felül a támadás előre kitervelték, módszeresen és több napig tartott.¹⁸³ Az ítélet kártérítést is elrendel, melynek jellege kollektív kártérítés sem, mint egyéni kompenzáció. Ez is jól mutatja annak tudatosulását, hogy a kultúra ellen elkövetett támadásokat nem lehet az egyén szintjén értelmezni.¹⁸⁴

Vibeket Jensen, az UNESCO new york-i irodájának igazgatója úgy fogalmazott: „Egy közösség kulturális öröksége annak életét, történelmét és identitását tükrözi. Annak megőrzése segít újjáépíteni a megtört közösségeket, helyreállítja identitásukat és kapcsolatot teremt a múltjuk, jelenük és jövőjük között. Egy közösség kulturális örökségének megrongálásával és elpusztításával nem csak a múltjukat, de egyúttal a jövőjüket is elpusztítják.”¹⁸⁵

10. kép: Ahmed Baba Intézet kimenekített és elpusztított kéziratai (Saját szerk.)

Képek forrása: <https://www.theguardian.com/world/2014/may/23/book-rustlers-timbuktu-mali-ancient-manuscripts-saved>; <https://www.tpr.org/2013-01-29/ancient-manuscripts-in-timbuktu-reduced-to-ashes> (Letöltve: 2021.02.07.)¹⁸⁶

5.5 Esetjogi konklúzió

A kiemelt esetjogok esetében érdemes egy rövid áttekintést végezni, melynek következtében nyilvánvalóvá válik, hogy a motiváció általában megegyezik az ilyen jellegű

¹⁸² Bilsky, Leora&Klagsbrun, Rachel: *i.m.* 374.o.

¹⁸³ Puskás Anna: „A kulturális javak pusztítása Maliban és a nemzetközi válaszreakciók.” *HADTUDOMÁNY: A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA* 28 (E-szám) 58.o.

¹⁸⁴ Bilsky, Leora&Klagsbrun, Rachel: *i.m.* 395.o.

¹⁸⁵ *Re-building Cultural Heritage in Mali*. UNESCO.

¹⁸⁶ English, Charlie: *The book rustlers of Timbuktu: how Mali's ancient manuscripts were saved*. The Guardian, 2014. május 23. Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2014/may/23/book-rustlers-timbuktu-mali-ancient-manuscripts-saved> (Letöltve: 2021.02.07.)

Myre, Greg: *Ancient Manuscripts In Tmbuktu Reduced To Ashes*. Texas Public Radio. 2013. január 29. Forrás: <https://www.tpr.org/2013-01-29/ancient-manuscripts-in-timbuktu-reduced-to-ashes> (Letöltve: 2021.02.07.)

bűncselekményeknél és a büntethetőség hiányának okai és hasonló gyökerekhez vezethető vissza.

	Motiváció	Egyéni felelősségre vonás	Ítélet	Ratifikált örökségvédelmi dokumentumok
Horvátország	Etnikai és hatalmi okok	<ul style="list-style-type: none"> • Pavle Strugar • Miodrag Jokić • Milan Zec • Vladimir Kovačević • Slobodan Milošević 	Emberiesség elleni és háborús bűncselekmény	<ul style="list-style-type: none"> • 1954. évi Hágai Egyezmény és az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv • Világörökségi egyezmény • Az épületek többsége általános védelem alatt állt
Afganisztán	Vallási okok	Nem történik	Nincs eljárás	Világörökségi egyezmény
Irak és Szíria	Vallási okok	Nem történik	Nincs eljárás	<ul style="list-style-type: none"> • 1954. évi Hágai Egyezmény és az első kiegészítő jegyzőkönyv • Világörökségi egyezmény
Mali	Vallási okok	Ahmad Al Faqu Al Mahdi	Háborús bűncselekmény	<ul style="list-style-type: none"> • 1954. évi Hágai Egyezmény és az első kiegészítő jegyzőkönyv • 1999. évi Második Kiegészítő Jegyzőkönyv • Világörökségi egyezmény

4. táblázat: A kulturális népiirtás esetjogának összehasonlítása (Saját szerk.)

Míg a délszláv háború Horvátországot érintő szakasza során alapvetően egy etnikailag homogén társadalom létrehozása és a szerb hatalomszerzési vágy volt a domináns, addig a többi említett eset során inkább a vallási motiváció volt az elsődleges. Ez jól mutatja napjaink nemzetközi konfliktusainak átalakulását, ahol már kialakult, nemzetközi jogilag elismert államok vannak jelen. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a hatalmi okok nem lennének fellelhetőek, csak sokkal kevésbé nyilvánvalóan és nem elsődlegesen.

Az egyéni felelősségre vonás kérdése is átalakul napjainkra. Ez leginkább azzal magyarázható, hogy megjelentek kvázi-államok, terrorista szervezetek, melyek a hagyományos haderők felváltják. Egyrészt egy ilyen rendszeren belül sokkal nehezebben nyomon követhető

az elkövető kiléte. Másrészt olyan ország állampolgára nem vonható felelősségre, aki nem ratifikálta a szükséges egyezményeket és az ilyen szervezetek több különböző nemzetiséget is tömörítenek.

Azon esetekben, ahol lehetőség volt az egyéni felelősségre vonásra, a háborús bűncselekmény vagy az emberiesség elleni bűncselekmény szerepelt a végső ítéletben. Kétségtelen, hogy ma ezek a terminológiák állnak legközelebb a kulturális népirtás intézményéhez. Ugyanakkor továbbra sem bírnak olyan súlyossággal, mint a népirtás büntette, nem beszélve a népirtás mögött álló felismeréssel, mely egy csoport elpusztítását célozza meg.

A legnagyobb problémát viszont kétségtelenül az okozta, hogy az egyes ország nem ratifikálták a megfelelő nemzetközi egyezményeket. Ebben az esetben, tehát hiába lenne a kulturális népirtást is magában foglaló egyezmény, amennyiben az államok körében nem növekszik a hajlandóság az ilyen jellegű dokumentumok ratifikációjára és ezáltal az előírt feltételek megteremtésére, addig a nemzetközi jog tehetetlen marad.

6 ÖSSZEGZÉS

A népirtás elméleti hátterét megvizsgálva világossá válik, hogy a fogalom jóval többet rejt magában, mint azt elsőre vélhetnénk és sokkal több kategóriára lehetne osztani, mint amennyit a nemzetközi jogi kodifikáció elismer. A kulturális népirtást elemezve egyértelművé válik, hogy bár szorosan kapcsolódik a klasszikus értelemben vett népirtáshoz, mégis érdemes azt külön választva, önálló nemzetközi jogi kategóriaként kezelni. A kodifikáció elmaradása a politikai tényezőkben keresendők és nem pedig létjogosultság hiányában. A kulturális népirtás az emberi hódítás megjelenése óta mind a mai napig jelen van.

Az ENSZ kulturális örökségvédelmi egyezményei jelenleg a leghatékonyabb eszközök a kulturális népirtás megakadályozására, ám ezek büntetőjogi felelősséget szinte alig vagy egyáltalán nem keletkeztetnek. Nem elhanyagolható tény, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás sem a kulturális népirtás nevében, hanem általában háborús bűncselekményekért vagy emberiesség elleni bűncselekményekért történhet. Ezek bár jogilag közel álló kategóriák, súlyosságuk – már a bűncselekmény motivációját tekintve is – jóval elmaradnak a kulturális népirtástól. Mindemellett ezen egyezmények számos joghézagot keletkeztetnek és számottevő problémát okoz azoknak önkéntes jellege.

A diplomamunka témája és kutatása nem teljesen öncélú. Megírásával szerettem volna felhívni a figyelmet egy olyan témára, mely sokkal kevésbé van jelen a köztudatban, mint kéne. Talán elborzadunk, ha hallunk egy-egy örökségvédelem alatt álló műemlék elpusztulásáról vagy megrongálódásáról, de abba már kevesen gondolnak bele mindez, mit jelent a helyi

közösségek számára. És, amit talán a legfontosabb, egy pillanatig sem gondoljuk, hogy egy ilyen esemény felérne például a holokauszthoz vagy a ruandai népirtáshoz. Fontos rávilágítani, hogy az embert nem csak fizikai valójában lehet elpusztítani. Az identitás az emberi lét esszenciája. Amíg ez a terület nincs megfelelően nevének nevezve és szabályozva, addig a kulturális népirtás okozta károk jelentőségét bagatelizáljuk el.

A kulturális népirtás az elmúlt évtizedekben folyamatosan jelen volt szinte valamennyi kontinensen. Az emberiség számára pótolhatatlan kulturális javak pusztultak, ezáltal rendítve meg az egész világot, de leginkább a hozzájuk szorosan kötődő népcsoportokat. Bár bizonyos esetekben az újjáépítés reményt adhat, az már sosem adhatja vissza tökéletesen az évszázadokon át megőrzött történelmet. Nem beszélve arról, hogy az egyes népcsoportok identitásában okozott traumát az újjáépítés vagy a kártérítés nem tudja helyre hozni.

A kulturális népirtás jelentősége igencsak alulértékelt volt a múltban és az jelenleg is. Ideje lenne felismerni, hogy ahogy Vibek Jensen is fogalmazott: „Egy közösség kulturális öröksége annak életét, történelmét és identitását tükrözi.”¹⁸⁷ Ennek értelmében egy-egy kulturális alkotás lerombolás vagy megrongálása ugyanolyan súlyos lehet, mint a fizikai vagy a biológiai népirtás. Egy nemzet, egy népcsoport identitása nélkül már csak árnyéka lehet önmagának és hosszútávon képtelen az életben maradásra.

„Habár egy nép testét az egyének élete alkotja, a lelkét a kultúrájuk reprezentálja.”¹⁸⁸

---

¹⁸⁷ *Re-building Cultural Heritage in Mali*. UNESCO.

¹⁸⁸ Nováček, Karel et al.: *i.m.* 5.o.

TÁBLÁZATOK ÉS KÉPEK JEGYZÉKE

1. KÉP: ÁLTALÁNOS VÉDELMEZET ISMERTETŐ JELVÉNY	25
2. KÉP: KÜLÖNLEGES VÉDELMEZET ISMERTETŐ JELVÉNY	26
3. KÉP: KIEMELT VÉDELMEZET ISMERTETŐ JELVÉNY	27
4. KÉP: SPONZA-PALOTA 1991-BEN ÉS NAPJAINKBAN (SAJÁT SZERK.)	31
5. KÉP: FERENCES KOLOSTOR 1991-BEN ÉS NAPJAINKBAN (SAJÁT SZERK.)	31
6. KÉP: A BAMIJÁN-VÖLGYI BUDDHÁK 2001 ELŐTT ÉS 2001 UTÁN (SAJÁT SZERK.).....	34
7. KÉP: NERGAŁ KAPU 2006-BAN ÉS 2016-BAN (SAJÁT SZERK.)	38
8. KÉP: JÓNÁS PRÓFÉTA MECSETE 2016 ELŐTT ÉS 2016 UTÁN (SAJÁT SZERK.)	38
9. KÉP: BEL TEMPLOM 2015 ELŐTT ÉS 2015 UTÁN (SAJÁT SZERK.).....	39
10. KÉP: AHMED BABA INTÉZET KIMENEKÍTETT ÉS ELPUSZTÍTOTT KÉZIRATAI (SAJÁT SZERK.).....	41
1. TÁBLÁZAT: NÉPIRTÁSHOZ HASONLÓ BŰNCSELEKMÉNYEK ÖSSZEHAŠONLÍTÁSA (SAJÁT SZERK.).....	5
2. TÁBLÁZAT: A NÉPIRTÁSRÓL SZÓLÓ EGYEZMÉNY ALAKULÁSA (SAJÁT SZERK.)	10
3. TÁBLÁZAT: NÉPIRTÁS TÍPUSAI (SAJÁT SZERK.)	15
4. TÁBLÁZAT: A KULTURÁLIS NÉPIRTÁS ESETJOGÁNAK ÖSSZEHAŠONLÍTÁSA (SAJÁT SZERK.)	42

IRODALOMJEGYZÉK

Hivatkozott joganyag

- 1955. évi 16. törvényerejű rendelet a népiirtás büntetnének megelőzése és megbüntetése tárgyában 1948. december 9. napján kelt nemzetközi egyezmény kihirdetéséről (hatályos: 1955. május 11. –)
- 1957. évi 14. törvényerejű rendelet a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivitelének tilalma tárgyában) kihirdetéséről (hatályos: 1957. március 1.-)
- 1976. évi törvényerejű rendelet az apartheid bűncselekmények leküzdéséről és megbüntetéséről szóló, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésén, 1973. november 30-án elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről. (hatályos: 1976. szeptember 28. -)
- 1985.évi 21. törvényerejű rendelet a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete Általános Konferenciájának ülészakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezmény kihirdetéséről (hatályos: 1985. december 30 –) 11.cikk
- 2006. évi XXIX. törvény a kulturális javak fegyveres összetűzés esetén való védelemről szóló 1954. évi Hágai Egyezmény Második Kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről és a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról (hatályos: 2006. február 23 –)
- 2012.évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (hatályos: 2012. július 13.–)
- Magyarország Kormánya: T/4490. számú törvényjavaslat az Egyesült Nemzetek Diplomáciai Konferenciája által, a Nemzetközi Büntetőbíróság Rómában, 1998. július 17-én elfogadott Statútumának kihirdetéséről

Nemzetközi dokumentumok

- Ad Hoc Committee on Genocide: *Report of the Committee and Draft Convention Drawn Up by the Committee*. E/794, 1949. május 24.
- ECOSOC: *Draft Convention on the Crime of Genocide*. E/447, 1947. június 26
- M'Baye, Kebe: *Final report of the United Nations Commission of Experts established pursuant to security council resolution*. S/1994/674/Add.2 (Vol. V)

Monográfiák

- Bevan, Robert: *The Destruction of Memory: Architecture at War*. Reaktion Books, London, 2008.
- Brant Castellano, Marlene; Archibald, Linda & DeGagné Mike: *From Truth to Reconciliation: Transforming the Legacy of Residential Schools*. Aboriginal Healing Foundation, Ottawa, 2008.
- C. Luck, Edward: *Cultural Genocide and the Protection of Cultural Heritage*. J. Paul Getty Trust, USA, 2008.
- Davis, Robert & Zannis, Mark: *The Genocide Machine in Canada: the pacification of the North*. Black Rose Books, Montreal, 1973.

- Hitler, Adolf: *Mein Kampf*. Reynal&Hitchcock, New York, 1939.
- Lemkin, Raphael: *Axis Rule in Occupied Europe*. Carnegie Endowment for International Peace, USA, 1944.
- Marinkás György: *Az őslakos népek védelmének aktuális jogi kihívásai*. PhD értekezés, Miskolci Egyetem, Állam és Jogtudományi Kar, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2016
- Nováček, Karel et al.: *The Intentional Destruction of Cultural Heritage in Iraq*. Rashíd, München
- Novic, Elisa: *The Concept of Cultural Genocide*. Oxford University Press, UK, 2016.
- O’Keefe, Roger; Péron, Camille; Musayev, Tofiq; Ferrari, Gianluca: *Protection of Cultural Property: Military Manual*. UNESCO, 2016.
- Terrill, W. Andrew: *Antiquities Destruction and Illicit Sales as Sources of ISIS Funding and Propaganda*. Strategic Studies Institute, US Army War College, USA, 2017.
- Vrdoljak, Ana Filipa: *The Criminalisation of the International Destruction of Cultural Heritage*. University of Technology, Sydney, 2016

Szerkesztett monográfiák

- Nersessian, David: The Current Status of Cultural Genocide Under International Law. *In: Bachman, Jeffrey (szerk.): CULTURAL GENOCIDE: RAPHAEL LEMKIN’S FORGOTTEN CRIME, Routledge Publishing 2019*
- O’Keefe, Roger: The Protection of Cultural Property in Armed Conflict. *In: Cambridge Studies in International and Comparative Law. Cambridge University Press, Cambridge, 2006*

Periodikák

- Balcer, Jack Martin: „The Greeks and the Persians: The Processes of Acculturation”. *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, vol. 32, no. 3 (1983)
- Biedermann Zsuzsánna: „A ruandai népirtás és a nemzetközi közösség passzivitása.” *Afrika Tanulmányok, Vol. 7. No. 11.* (2013) 61-94.o.
- Bilsky, Leora&Klagsbrun, Rachel: „The Return of Cultural Genocide?” *The European Journal of International Law*, Vol. 29. No. 2 (2018) 373-396.o.
- Bren, Whitney: „Terrorists and Antiquities: Lessons from the Destruction of the Bamiyan Buddhas, Current ISIS Aggression, and a Proposed Framework for Cultural Property Crimes”. *Arts & Entertainment Law Journal*. Vol. 4. No. 1. (2015) 216-241.o.
- Centlivres, Pierre: „The Controversy over the Buddhas of Bamiyan”. *South Asia Multidisciplinary Academic Journal*, No. 2 (2008) 1-12.o.
- Charleston, Kristina: „Reframing the Debate: Spain’s Colonization of the New World as Genocide.” *Graduate Research Journal*. Vol.2. (2015) 65-86.o.
- Francioni, Francesco; Lanzerini, Federico: „The Destruction of the Buddhas of Bamiyan and International Law”. *European Journal of International Law* Vol. 14 No. 4, (2003) 619–651.o.
- Hill, Caitlin V.: „Killing a Culture: The Intentional Destruction of Cultural Heritage in Iraq and Syria under International Law.” *Georgia Journal of International and Comparative Law*. Vol. 45. No. 191. (2016) 193-215.o.

- Lostal, Marina: „The Misplaced Emphasis on the Intangible Dimension of Cultural Heritage in the Al Mahdi Case at the ICC.” *The McGill Journal of International Law & Legal Pluralism*. Vol. 1. No. 2. (2017) 45-58.o.
- Mako, Shamiran: „Cultural Genocide and Key International Instruments: Framing the Indigenous Experience.” *International Journal on Minority and Group Rights*. Vol. 19. No. 2. (2012) 175-194.o.
- Negri, Stefania: „Cultural Genocide in International Law: Is the Time Ripe for a Change?” *Transnational Dispute Settlement*, No. 5. (2013) 1-9.o.
- Pontecorvi, Andrea: „Is It Possible to Prosecute the Intentional Destruction of Cultural Property by the Islamic State in Syria, Iraq and Lybia.” *ILSA Journal of International & Comparative Law*. Vol. 26. No. 1.(2019) 2-27.o.
- Puskás Anna: „A kulturális javak pusztítása Maliban és a nemzetközi válaszreakciók.” *HADTUDOMÁNY: A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA 28 (E-szám) 49-63.o.*

Internetes források

- *A holokaustt alapjai*. Holokaustt Enciklopédia. Forrás: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/hu/article/introduction-to-the-holocaust>
- *Akkulturáció*. Magyar Néprajzi Lexikon, Forrás: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-122.html>
- *Az Iszlám Állam tündöklése és bukása*. Euronews, 2019. október 28. Forrás: <https://hu.euronews.com/2019/10/28/az-iszlam-allam-tundoklese-es-bukasa>
- *Bamiyan, Afghanistan* Britannica. Forrás: <https://www.britannica.com/place/Bamiyan>
- *Case Information Sheet*. International Criminal Court, 2018. március 20. Forrás: <https://www.icc-cpi.int/CaseInformationSheets/Al-MahdiEng.pdf>
- *Case Studies*. Genocide Studies Program, Yale University. Forrás: <https://gsp.yale.edu/case-studies>
- *Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, The Hague, 14 May 1954*. International Committee of the Red Cross. Forrás: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/INTRO/400>
- *Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, The Hague, 14 May 1954*. International Committee of the Red Cross. Forrás: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=400
- *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. United Nations Treaty Collection, Forrás: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-1&chapter=4&clang=en
- Curry, Andrew: *Here Are the Ancient Sites ISIS Has Damaged and Destroyed*. National Geographic, 2015. szeptember 1. Forrás: <https://www.nationalgeographic.com/news/2015/09/150901-isis-destruction-looting-ancient-sites-iraq-syria-archaeology/>
- Davies, Gareth: *The shocking aftermath of ISIS' trail of destruction: Iraqi troops discover the iconic tomb of prophet of Jonah smashed to smithereens as they retake parts of Mosul*. Daily Mail, 2017. január 28. Forrás: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-4166894/ISIS-destruction-popular-Mosque-prophet-Jonah.html>

- Doppelhofer, Christopher: *Will Palmyra rise again? - War Crimes against Cultural Heritage and Post-war reconstruction*. Forrás: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/CulturalRights/DestructionHeritage/NGOS/Ch.Doppelhofer.pdf>
- English, Charlie: *The book rustlers of Timbuktu: how Mali's ancient manuscripts were saved*. The Guardian, 2014. május 23. Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2014/may/23/book-rustlers-timbuktu-mali-ancient-manuscripts-saved>
- *Enhanced Protection*. UNESCO, Forrás: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/armed-conflict-and-heritage/lists/enhanced-protection/>
- *Ethnic Cleansing*. United Nations Office on Genocide Prevention and the Responsibility to Protect. Forrás: <https://www.un.org/en/genocideprevention/ethnic-cleansing.shtml>
- Gaze, Hannah: *Reconstructing Dubrovnik*. President's Medal, Forrás: <http://www.presidentsmedals.com/Entry-14260> (Letöltve: 2021.01.30.)
- Huzaifa, Abu: *Mosque of Profet Yunus*. Islamic Landmarks, Forrás: <https://www.islamiclandmarks.com/palestine-other/mosque-of-yunus-as>
- Jones, Christopher: *ISIS destroys Temple of Nabu at Nimrud, Nergal Gate at Nineveh*. Gates of Nineveh, 2016. június 8. Forrás: <https://gatesofnineveh.wordpress.com/2016/06/08/isis-destroys-temple-of-nabu-at-nimrud-nergal-gate-at-nineveh/>
- Kovacevic, Tamara: *Most Wanted: „The Dubrovnik Four”*. BBC News, 2002. április 22. Forrás: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1943414.stm>
- Lewis, Danny: *Syrian Troops Find Palmyra's Ancient Ruins In Better Shape Than Expected*. Smithsonian Magazine, 2016. március 29. Forrás: <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/syrian-troops-find-palmyras-ancient-ruins-in-better-shape-than-expected-180958588/>
- Maroonian, Anaïs: *Mali, Destruction of World Cultural Heritage*. University of Geneva, Genf, 2013. Forrás: <https://casebook.icrc.org/case-study/mali-destruction-world-cultural-heritage>
- Myre, Greg: *Ancient Manuscripts In Timbuktu Reduced To Ashes*. Texas Public Radio. 2013. január 29. Forrás: <https://www.tpr.org/2013-01-29/ancient-manuscripts-in-timbuktu-reduced-to-ashes>
- *Nergal Gate*. Learning Sites.com, 2016. december 12. Forrás: http://www.learningsites.com/Nineveh/NergalGate_Nineveh_home.php
- Quinn, Ben: *Isis destruction of Palmyra's Temple of Bel revealed in satellite images*. The Guardian, 2015. szeptember 1. Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/01/satellite-images-reveal-isis-destruction-of-palmyras-temple-of-bel>
- *Re-building Cultural Heritage in Mali*. UNESCO. Forrás: <https://en.unesco.org/news/re-building-cultural-heritage-mali-0>
- Romey, Kristin: *Exclusive Photos Show Destruction of Niniveh Gates by ISIS*. National Geographic, 2016. április 19. Forrás: <https://www.nationalgeographic.com/news/2016/04/160419-Islamic-State-ISIS-ISIL-Nineveh-gates-Iraq-Mosul-destroyed/>
- Romey, Kristin: *Exclusive Photos Show Destruction of Niniveh Gates by ISIS*. National Geographic, 2016. április 19. Forrás: <https://www.nationalgeographic.com/news/2016/04/160419-Islamic-State-ISIS-ISIL-Nineveh-gates-Iraq-Mosul-destroyed/>

- *Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict The Hague, 26 March 1999.* International Committee of the Red Cross. Forrás: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Treaty.xsp?action=openDocument&documentId=F0628265ED4F2118412567BB003E0B0C>
- *Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict The Hague, 26 March 1999.* International Committee of the Red Cross. Forrás: https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=590
- *Sponza-palota – Dubrovnik látnivalói sorozat.* Horvátországinfo. Forrás: <https://www.horvatorszaginfo.hu/helyek/dubrovnik/latnivalok-sponza-palota>
- Taylor, Adam: *What Mohammad Omar took from Afghanistan that can never be returned.* The Washington Post, 2015. július 30. Forrás: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/07/30/what-mullah-omar-took-from-afghanistan-that-can-never-be-returned/>
- *The Charges Against Slobodan Milosevic. Deutsche Welle, 2006. március 11.* Forrás: <https://www.dw.com/en/the-charges-against-slobodan-milosevic/a-1931386>
- Walasek, Helen: *Targeting History and Memory.* 2016, Forrás: <http://heritage.sensecentar.org>
- *World Heritage List Statistics.* UNESCO. Forrás: <https://whc.unesco.org/en/list/stat/>

Annotáció

A diplomamunkám tárgya a kulturális népirtás megjelenése a fegyveres konfliktusban és az ENSZ ehhez kapcsolódó örökségvédelmi munkája volt. Célom az volt, hogy ismertessem a kulturális népirtás mibenlétét, elhatároljam egyéb bűncselekményektől és esetjogon keresztül mutassam be a gyakorlatban.

Az első részben a fizikai és biológiai népirtásra, vagy röviden klasszikus népirtásra összpontosítottam, így megfelelő alapokra helyezve a későbbiekben a kulturális népirtást. Mindenekelőtt megvizsgáltam az elméleti és történelmi hátterét, majd kategorikusan elkülöníttem az egyéb bűncselekményektől. Ezt követően a jogi alapokat tanulmányoztam, ideértve a népirtásról szóló egyezmény születését, majd magát az elkészült egyezményt.

A második fejezetben már a kulturális népirtásra fókuszáltam. A korábbi fejezethez hasonlóan az elméleti és a történelmi hátteret elemeztem. Ezt követően a népirtás különböző kategóriát határoltam el egymástól. Kitértem a bűncselekmény kodifikációjára tett kísérletre és annak meghiúsulásának okaira. Nem utolsó sorban a jövőbeli szabályozás lehetőségét is kutattam.

A harmadik fejezet az ENSZ örökségvédelmi eszközeit taglalta. A fejezet során a három legfontosabb dokumentumot vizsgáltam, mely napjainkban a leginkább meghatározóak a témában. A lehetőségekhez mérten ismertettem azok tartalmát és jelentőségüket az örökségvédelem területén.

Az utolsó előtti fejezetben a kulturális népirtás esetjogára helyeztem a hangsúlyt. Az elmúlt 30 év legnagyobb visszhangot keltő eseteit vizsgáltam, ahol a cselekmények motivációit, az egyéni felelősség kérdését, a felelősségre vonás mibenlétét és a hiányosságokat kutattam, mindezt képekkel is illusztrálva.

A diplomamunka összefoglalásában összegzem, miért olyan fontos ennek a témának a vizsgálata és miért választható el a népirtás egyéb aspektusaitól. Röviden kitérek a témaválasztás személyes okaira is. Ami a legfontosabb, számításba veszem az identitás jelentőségét és annak kapcsolatára kulturális, vallási és történelmi műemlékekkel.

3. függelék

A konzultációkon történő részvétel igazolása

A konzultációkon történő részvétel igazolása (szakdolgozathoz/diplomamunkához)

A hallgató neve:	Salamin Kata
A hallgató Neptun-kódja:	SB82ST
Szak, szakirány megnevezése:	nemzetközi tanulmányok
Képzési szint (alap-/mesterképzés):	mester
Munkarend (levelező/nappali):	nappali
A dolgozat címe:	A kulturális népiértés megjelenése a fegyveres konfliktusokban - Az ENSZ örökségvédelmi szerepe
A dolgozat konzulensének neve:	Dr. Hárs András
A konzulens munkahelye, beosztása:	NKE ÁNTK Nemzetközi Jogi Tanszék, tanársegéd

1. A hallgató a dolgozat készítésével kapcsolatos konzultáción részt vett. A konzultáció időpontja: 2020. 11.17. A konzultáció formája: személyes / elektronikus.
Budapest, 2021. március 30.

.....
Dr. Hárs András
Konzulens aláírása

2. A hallgató a dolgozat készítésével kapcsolatos konzultáción részt vett. A konzultáció időpontja: 2020. 12.02. A konzultáció formája: személyes / elektronikus.
Budapest, 2021. március 30.

.....
Dr. Hárs András
Konzulens aláírása

3. A hallgató a dolgozat készítésével kapcsolatos konzultáción részt vett. A konzultáció időpontja: 2021. 02. 26. A konzultáció formája: személyes / elektronikus.
Budapest, 2021. március 30.

.....
Dr. Hárs András
Konzulens aláírása

Készült 2 eredeti példányban.

A hallgatónak a témajelentkezés véglegesítését követően, a szakdolgozat/diplomamunka elkészítése során legalább három alkalommal kell konzultáción – aláírással is igazoltan – részt vennie. Ennek hiányában a szakdolgozat/diplomamunka bírálatra, illetve védésre nem bocsátható.

5. függelék

Szerzői jogi nyilatkozat

Szerzői jogi nyilatkozat (szakdolgozathoz/diplomamunkához a Neptun-rendszer felületén)

Büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a benyújtott jelen sdiplomamunka saját szellemi tevékenységem eredménye, az abban hivatkozott nyomtatott és elektronikus szakirodalom felhasználása a szerzői jogokra vonatkozó jogszabályoknak megfelelően történt, a benne foglaltak más személyek jogszabályban rögzített jogait nem sértik.

Szerzői jogi nyilatkozat (szakdolgozathoz/diplomamunkához papír alapú)

Alulírott Salamin Kata (NEPTUN-kód: SB82ST) büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a „A kulturális népiartás megjelenése a fegyveres konfliktusokban – Az ENSZ örökségvédelmi szerepe” című, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem nemzetközi tanulmányok képzésén benyújtott jelen diplomamunka saját szellemi tevékenységem eredménye, az abban hivatkozott nyomtatott és elektronikus szakirodalom felhasználása a szerzői jogokra vonatkozó jogszabályoknak megfelelően történt, a benne foglaltak más személyek jogszabályban rögzített jogait nem sértik.

Budapest, 2021 év 04 hó 01 nap

Salamin Kata

Hallgató aláírása

6. függelék
Felhasználási nyilatkozat

Felhasználási nyilatkozat
(szakdolgozathoz/diplomamunkához)

A hallgató neve:	Salamon Kata
Kar:	Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar
Oktatási szervezeti egység:	Nemzetközi Jogi Tanszék
Szak, szakirány:	nemzetközi tanulmányok, regionális és civilizációs tanulmányok
A dolgozat címe:	A kulturális népiítés megjelenése a fegyveres konfliktusokban – Az ENSZ örökségvédelmi szerepe
A dolgozat elkészítésének éve:	2021

I.* Alulírott, mint a szakdolgozat/diplomamunka szerzője, a szerzői jog kizárólagos jogosultjaként
hozzájárok,
nem járlok hozzá,

hogy szakdolgozatom/diplomamunkám példányát más személyek tanulmányaik, kutatásaik során – a hivatkozási előírások betartásával – felhasználják.

„Hozzájárulok” válasz esetén a II. pont kitöltése kötelező.

II.* Alulírott, mint a szakdolgozat/diplomamunka szerzője, a szerzői jog kizárólagos jogosultjaként hozzájárulok, hogy a dolgozatom teljes szövegének elektronikus változatát a Nemzeti Közszerzői Jogi Egyetem Egyetemi Központi Könyvtár és Levéltár által működtetett egyetemi repozitórium nyilvánosan szolgáltassa:

korlátlan hozzáféréssel (teljes nyilvánossággal az interneten elérhetően)*

korlátozott hozzáféréssel (korlátozott nyilvánossággal, egyetemi IP címről egyedi felhasználói azonosítóval)*

III.* Alulírott, mint a szakdolgozat/diplomamunka szerzője, a szerzői jog kizárólagos jogosultjaként **nem járlok hozzá,** hogy a dolgozatom teljes szövegét a Nemzeti Közszerzői Jogi Egyetem Egyetemi Központi Könyvtár és Levéltár nyilvánosan szolgáltassa.*

Budapest, 2021 év 04 hó 01 nap

Salamon Kata.....

Hallgató aláírása

Megjegyzés: A *-gal jelölt részt aláhúzással kérjük jelölni. Amennyiben a szakdolgozat / diplomamunka felhasználói nyilatkozatának kitöltése elmarad vagy hiányosan történik, abban az esetben a szakdolgozatba / diplomamunkába betekintési lehetőség nincs.